Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Jakub Mádr

Dědická nezpůsobilost v českém právním řádu, její vývoj a problematické aspekty v současné právní úpravě

Diplomová práce

Olomouc 2022

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Dědická nezpůsobilost v českém právním řádu, její vývoj a problematické aspekty v současné právní úpravě vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Lipině dne …… …….

Jakub Mádr

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval JUDr. Václavu Bednářovi, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, za jeho cenné rady a připomínky.

Obsah

Seznam použitých zkratek 6

Úvod 7

1. Dědická nezpůsobilost obecně 9

2. Dopuštění se činu povahy úmyslného trestného činu vůči zůstavitelovi, jeho předku, potomku nebo manželu 12

2.1 Historický vývoj 12

2.2 Současná právní úprava 14

2.3 Některé problematické aspekty první skutkové podstaty 18

2.4 Závěr 24

3. Dopuštění se zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli 25

3.1 Historický vývoj 25

3.2 Současná právní úprava 26

3.3 Závěr 31

4. Prominutí činu zůstavitelem 32

4.1 Historický vývoj 32

4.2 Problematické aspekty v současné právní úpravě 33

4.3 Závěr 38

5. Zvláštní skutkové podstaty dědické nezpůsobilosti 39

5.1 Dědická nezpůsobilost manžela 39

5.2 Dědická nezpůsobilost rodiče 44

5.3 Shrnutí dědické nezpůsobilosti manžela a rodiče 47

Závěr 49

Seznam použitých zdrojů 52

Abstrakt 56

Summary 57

Klíčová slova 58

Keywords 59

Seznam použitých zkratek

BGB	německý občanský zákoník (Bürgerliches Gesetzbuch)
OSŘ	zákon č. 99/1962 Sb., občanský soudní řád
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OZ50	zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník
OZ64	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
OZO	zákona č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský
TOPO	zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
TZ61	zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Úvod

Tématem této práce bude institut dědické nezpůsobilosti v upravený v OZ, kdy se práce zaměří zejména na historický vývoj a problematické aspekty, které se mohou v souvislosti s aplikací tohoto institutu vyskytnout. Vzhledem k tomu, že následky dědické nezpůsobilosti jsou závažným zásahem do práv a života dědiců, je dle názoru autora této práce nutné, aby právní úprava upravující tento institut byla jasná, srozumitelná a soudy tak mohly tuto právní úpravu vykládat jednotně a způsobem, který nepřipouští pochybnosti o jeho správnosti. Proto považuji za žádoucí, aby na toto téma bylo napsáno co nejvíce článků, publikací a odborných prací, které pomohou vyjasnit problematické aspekty této právní úpravy a přinesou tak právní jistotu adresátům právní úpravy.

Hlavním cílem této diplomové práce bude analyzovat současnou právní úpravu a judikaturu týkající se dědické nezpůsobilosti v současné právní úpravě. Dílčím cílem bude přiblížit historický vývoj některých skutkových podstat dědické nezpůsobilost, který slouží pro lepší pochopení platné a účinné právní úpravy. Druhý dílčí cíl této práce spočívá ve zkoumání problematických aspektů v současné právní úpravě týkající se dědické nezpůsobilosti. S tímto bude souviset návrh možných úprav *de lege ferenda*.

Práce bude čerpat zejména z komentářové literatury, která slouží k pochopení jednotlivých skutkových podstat dědické nezpůsobilosti. Ovšem vzhledem k tomu, že problematické otázky nejsou v zásadě v komentářové literatuře řešeny, bude autor práce jako častý zdroj využívat odborné články, které byly k tomuto tématu napsány. Jedná se zejména o články JUDr. Václava Bednáře, Ph.D. a doc. JUDr. et Mgr. Ondřeje Horáka, Ph.D., kteří se tímto tématem zabývají a přinášejí velmi přesvědčivé názory na určité sporné otázky spojené s dědickou nezpůsobilostí. Při řešení sporných otázek nesmí být samozřejmě opomenuta judikatura, která by měla na tyto otázky přinést jasné a zdůvodněné odpovědi. Proto práce vychází i ze závěrů soudů České republiky, zejména Nejvyššího soudu.

Práce bude členěna do kapitol, přičemž v zásadě každá z kapitol se bude zabývat samostatnou skutkovou podstatou dědické nezpůsobilosti. Aby byl čtenář uveden do tématu, bude nejprve seznámen s institutem dědické nezpůsobilosti obecně. Následovat bude výklad o jednotlivých skutkových podstatách, výjimku tvoří kapitola čtvrtá, která se bude věnovat prominutí činu způsobujícího dědickou nezpůsobilost. V rámci kapitol bude práce vždy na úvod zaměřena na již zmíněný historický vývoj konkrétní skutkové podstaty. Důvodem, proč

bude aplikován historický výklad, je ten, že institut dědické nezpůsobilosti prošel, ostatně jako v zásadě celé dědické právo, velkou změnou v souvislosti s přijetím OZ. Současná právní úprava zavádí nové skutkové podstaty dědické nezpůsobilosti, zároveň i podstatně rozšiřuje skutkové podstaty převzaté ze starší právní úpravy. Z tohoto důvodu může historický výklad pomoci při zodpovězení otázky, proč je současná právní úprava taková, jaká je a objasnit tak otázky nejasné či sporné. Současně bude v této části dosaženo prvního dílčího cíle práce. Po seznámení s historickým vývojem se bude práce zabývat problematickými aspekty skutkových podstat, kdy tato oblast bude tvořit převážnou část práce. S tímto se pojí výzkumné otázky, které si autor práce vymezil, jako např. jaký vliv má na současnou právní úpravu dědické nezpůsobilosti judikát 21 Cdo 5238/2017 a jaké jsou jeho důsledky? Nebo, jakým způsobem může být čin, jehož důsledkem je dědická nezpůsobilost, prominut? Pro zodpovězení otázek autor aplikuje metody analytické a deskriptivní. Budou tak vyčleněny jednotlivé podmínky pro aplikaci dědické nezpůsobilosti a následovat bude i jejich rozbor. V páté kapitole využije při možných návrzích *de lege ferenda* i komparativní metodu, jelikož i příbuzné právní řády (zejm. BGB) upravují institut dědické nezpůsobilosti, ovšem v určitém odlišném znění. Na závěr každé kapitoly budou stručně shrnuty dosažené dílčí závěry a závěrečné shrnutí, včetně návrhů na další výzkum, bude obsaženo v samotném závěru této práce.

1. Dědická nezpůsobilost obecně

Způsobilost dědice je jednou z nutných podmínek[1] pro to, aby dědic po zůstaviteli skutečně dědil. V případě, že dědic není způsobilý, dochází k tzv. dědické nezpůsobilosti. Jde o institut upravený v zejména v ust. § 1481 – 1483 OZ a jedná se o výjimku ze základního principu dědického práva, a to principu zachování hodnot. Dědická nezpůsobilost reaguje na situace, kdy se dědic provinil určitým závadným chováním vůči zůstaviteli či jiným osobám, které stanoví zákon, a bylo by v rozporu se zásadami spravedlnosti, aby takováto osoba po zůstaviteli dědila. Dědická nezpůsobilost se týká jak osob fyzických, tak osob právnických. Nezpůsobilost dopadá i na nepominutelné dědice[2] (srov. ust. § 1646 odst. 2 OZ) a týká se také odkazovníků (ust. § 1954 odst. 1 věta druhá OZ). V různých podobách byla dědická nezpůsobilost upravena ve všech právních předpisech účinných na našem území od roku 1811[3], nejedná se tudíž o institut neznámý.

Dle současné právní úpravy můžeme rozlišovat dědickou nezpůsobilost objektivní a subjektivní. Toto rozlišování vychází z historického dělení nezpůsobilosti na absolutní a relativní dle Roučka[4] a Krčmáře.[5] Dle jejich názoru v případě absolutní (objektivní) nezpůsobilosti nemůže osoba dědit vůbec. V současném OZ je i na tento případ pamatováno, a to v ust. § 1479 OZ, dle kterého osoby, které zemřely před zůstavitelem, nebo současně[6] s ním, nedědí a jsou tak absolutně dědicky nezpůsobilé. Naproti tomu relativní (subjektivní) dědická nezpůsobilost upravuje situace, kdy osoba sice nemůže dědit, ale to pouze ve vztahu k určitým zůstavitelům. Pro označení relativní dědické nezpůsobilosti se historicky používal termín dědická nehodnost (indignita). V současnosti dědickou nehodnost upravuje ust. § 1481 a 1482 OZ, ovšem OZ historickou terminologii nepřevzal a hovoří i zde o dědické nezpůsobilosti. Dle názoru autora této práce by bylo terminologické rozlišování dědické nezpůsobilosti a nehodnosti i v současném OZ přesnější. Například v situaci, kdy je naplněna skutková podstata dle ust. § 1482 OZ, jsou dědicové vyloučeni pouze ze zákonné dědické posloupnosti a jejich dědická způsobilost je v případě dědění na základě závěti, či jiného

[1] Mezi další podmínky se řadí smrt zůstavitele, existence pozůstalostního jmění, dědický titul a pravomocné usnesení soudu o potvrzení dědictví.
[2] Nezpůsobilý nepominutelný dědic nemá nárok ani na povinný díl, a to dle ust. § 1645 OZ.
[3] FIALA Roman, BEEROVÁ Kamila. In. FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 36 s. (§ 1481)
[4] ROUČEK František. In ROUČEK František, SEDLÁČEK Jaromír, Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí. 1 vydání, V. Linhart, Praha 1936, 31 s. (§ 538)
[5] KRČMÁŘ, Jan. In Právo občanské V. Právo dědické. Praha: Wolters Kluwer, 9 s.
[6] Srov. ust. § 27 OZ

dědického titulu, nedotčena. I přesto je zákon označuje jako dědicky nezpůsobilé, ačkoli tomu tak ve skutečnosti není. Stejný názor zastává i Bednář.[7] Ovšem vzhledem ke skutečnosti, že současná komentářová a odborná literatura používá pro všechny skutkové podstaty v ust. § 1481 a 1482 OZ souhrnný pojem „dědická nezpůsobilost" bude i v této práci tato jednotná, i když nikoli zcela přesná, terminologie dodržována.

Dědická nezpůsobilost je rozdělena do čtyř skutkových podstat upravených v ust. § 1481 a 1482 OZ. Na základě naplnění těchto skutkových podstat dochází k nezpůsobilosti automaticky, tj. ex lege. Nevyžaduje se ani vědomost zůstavitele o naplnění skutkové podstaty, soud k ní přihlíží ex offo a je povinen sám zjišťovat, zda k dědické nezpůsobilosti došlo (jedná se o projev zásady vyšetřovací).[8] To je jeden z významných rozdílů[9] od institutu vydědění (ust. § 1646 – 1649 OZ), kde je nutná aktivita zůstavitele.

Jak již bylo zmíněno, dědická nezpůsobilost má za následek nemožnost dědice dědit po zůstaviteli. Co se ale má stát s dědickým podílem takového dědice? Tyto případy upravuje ust. § 1483 OZ. Je zde ale nutné pamatovat na to, že ust. § 1483 OZ se aplikuje pouze v případech zákonné dědické posloupnosti. Dopadá tak na situace, kdy zůstavitel nezanechal žádné pořízení pro případ smrti. Dle tohoto ustanovení vstupuje na pozici vyloučeného dědice jeho potomek, a to i v případě, že vyloučený (nezpůsobilý) dědic zůstavitele přežije. Uplatní se tak tzv. princip formální reprezentace[10]. Výjimka je stanovena u třetí skutkové podstaty, kdy potomek manžela, který se dopustil domácího násilí vůči zůstaviteli, je ze zákonné posloupnosti rovněž vyloučen. Musí se ale jednat o potomka pouze provinilého manžela, nikoli o společného potomka zůstavitele a manžela. Důvodová zpráva[11] k této výjimce uvádí, že takovýto potomek není se zůstavitelem spjat pokrevně ani osvojením a zůstavitel podáním návrhu na rozvod[12] dává najevo, že tím míní ukončit spojení i s tímto výlučným potomkem manžela. Při zjišťování obsahu ust. § 1483 OZ je ale nutno užít teleologickou redukci a vykládat jej nikoli doslovně, ale v souladu s principem reprezentace

[7] BEDNÁŘ, Václav. Dědická nezpůsobilost – jak je to s okamžikem naplnění skutkové podstaty. Bulletin advokacie, 2021, č. 12, 36 s.
[8] FIALA Roman, BEEROVÁ Kamila. In. FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720)…, 37 s. (§ 1481)
[9] Dalším rozdílem je například okruh dědiců, na které dopadá institut vydědění. Vydědit lze pouze nepominutelného dědice, zatímco dědická nezpůsobilost může dopadat na všechny dědice.
[10] TALANDA, Adam. Problematika reprezentace v dědickém právu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, 71 s.
[11] Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku, konsolidované znění [online]. Praha. 3. února 2012 [cit. 25. září 2022]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZkonsolidovana-verze.pdf, 362 s.
[12] Jedná se o jednu z nutných podmínek skutkové podstaty dle ust. § 1482 odst. 1 OZ. V podrobnostech viz pátá kapitola této práce.

zakotveným v první (ust. § 1635 odst. 2), třetí (ust. § 1637 odst. 2) a šesté (ust. § 1640 odst. 2) zákonné dědické třídě. Potomci nezpůsobilého dědice tak budou nastupovat na jeho místo pouze v případě, kdy to sám zákon umožňuje ve výše uvedených ustanoveních OZ. Talanda[13] k tomuto uvádí, že poněkud zmatečné znění zákona zřejmě pramení z převzetí téměř totožného znění ust. § 541 OZO. K tomuto výkladu se kloní i současná komentářová literatura.

[13] TALANDA, Adam. Problematika reprezentace v dědickém právu…, 71 s.

2. Dopuštění se činu povahy úmyslného trestného činu vůči zůstavitelovi, jeho předku, potomku nebo manželu

Druhá kapitola této diplomové práce se bude zabývat první skutkovou podstatou dědické nezpůsobilosti, která je zakotvena v ust. § 1481 OZ. V rámci tohoto ustanovení jsou obsaženy hned dvě skutkové podstaty, ovšem pro přehlednost této práce bude druhá skutková podstata spočívající v zavrženíhodném činu proti zůstavitelově poslední vůli předmětem kapitoly třetí.

První skutková podstata spočívá v jednání dědice, který se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu. Tento důvod dědické nezpůsobilosti není na českém území ničím novým, jelikož ten bychom našli, v zásadě velmi podobně, upraven již v OZO, jakož i v následujících občanských zákonících platných a účinných na našem území, a to v OZ50 a 0Z64. Aby bylo možné dobře porozumět znění ust. § 1481 OZ, bude čtenář na úvod kapitoly seznámen se stručným historickým vývojem této skutkové podstaty dědické nezpůsobilosti. Následovat bude rozbor současného znění v ust. § 1481 OZ a v poslední části kapitoly se práce zaměří na problematické aspekty ust. § 1481 OZ a judikaturu Nejvyššího soudu, která se týká právě této skutkové podstaty.

2.1 Historický vývoj

OZO již od počátku své účinnosti (tj. 1. 1. 1812) obsahoval ustanovení v § 540, které vylučovalo dědice z dědění pro případ, že se dopustil trestného činu vůči zůstaviteli. Konkrétně obsahoval ustanovení, které znělo: „*Kdo zůstavitele, jeho děti, rodiče nebo manžela ze zlého úmyslu poškodil na cti, těle nebo majetku nebo poškoditi hleděl takovým způsobem, že může býti proti němu z úřadu nebo na žádost poškozeného zakročeno podle trestních zákonů, jest potud nehoden dědického práva, pokud nevychází z okolností najevo, že mu zůstavitel odpustil.“* Toto znění bylo účinné až do 1. 1. 1917, kdy novelou došlo ke změně a nově bylo ust. § 540 ve znění: „*Kdo se proti zůstaviteli dopustil zločinu, jest nehoden dědického práva, pokud z okolností nevychází na jevo, že mu zůstavitel odpustil.“* Již na první pohled je zřejmé, že došlo k výraznému zúžení, co se týče osoby, proti které má směřovat trestný čin, resp. zločin. OZO v pozdějším znění ponechával dědicky způsobilého dědice, který se provinil zločinem pouze vůči zůstaviteli. Šlo o situaci výjimečnou, jelikož v pozdějších právních předpisech upravujících tuto skutkovou podstatu se takovéto zúžení neobjevilo.

Dle OZO bylo tedy nutné splnit tři podmínky, a to kumulativně. Prvně muselo dojít ke spáchání zločinu. Rouček[14] k tomu dodává, že je naprosto irelevantní, zda nastalo promlčení trestnosti, odpykání či prominutí trestu. Z hlediska vzniku dědické nezpůsobilosti nemá také na významu, zda bylo zahájeno trestní řízení. Krčmář[15] toto doplňuje a tvrdí, že je lhostejné i to, zda o spáchání zločinu zůstavitel vůbec věděl.

Druhá podmínka spočívala v zaměření zločinu proti zůstaviteli. O tomto bylo pojednáno již výše. Za účinnosti OZO od 1. 1. 1917 zločin spáchaný vůči manželu, dítěti nebo rodiči zůstavitele neměl na dědickou způsobilost žádný vliv. Rouček[16] k této podmínce uvádí, že zůstavitel musí být v době spáchání zločinu na živu. Pokud by tak došlo k tomu, že dědic např. poškodí pohřebiště zůstavitele, otevře jeho hrob[17] apod., nebude to mít vliv na jeho dědickou způsobilost. Doba spáchání činu je významná i za současné právní úpravy, jelikož k činu povahy trestného činu může dojít i po smrti zůstavitele, např. vůči zůstavitelovým dětem. Zda takové jednání dědice může mít vliv na jeho dědickou způsobilost se bude podrobněji věnovat třetí podkapitola. K tomuto je třeba pouze poznamenat, že nastíněný problém si uvědomoval již Krčmář[18], ovšem vzhledem k výše zmíněné novele OZO odpadl důvod tento problém řešit, jelikož zločin mohl směřovat jen a pouze proti zůstavitelovi a v zásadě tak (až na výjimku uvedenou výše) nemohlo dojít k tomu, že by zločin byl spáchán proti zůstavitelovi až po jeho smrti.

Poslední podmínkou bylo, aby šlo o zločin neprominutý zůstavitelem. K prominutí zločinu viz více kapitola čtvrtá této práce, která se zabývá prominutím činu zůstavitelem podrobněji.

OZ z roku 1950 konstruoval skutkovou podstatu v zásadě totožně s pozdějším zněním OZO, ovšem s tím rozdílem, že zde byla znovuzavedena ochrana nejen zůstavitele před úmyslným trestným činem dědice, ale i jeho manžela, dětí a rodičů. Téměř totožně pak toto znění ust. § 522 OZ z roku 1950 přebírá OZ z roku 1964 ve svém ust. § 469, které stanoví, že: „*Nedědí, kdo se dopustil úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo rodičům…*“. Pokud bychom tak měli srovnat podmínky, které bylo třeba naplnit za účinnosti

[14] ROUČEK František. In ROUČEK František, SEDLÁČEK Jaromír a kol. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému…, 39 s. (§ 540)
[15] KRČMÁŘ, Jan. In Právo občanské V. Právo dědické…, 11 s.
[16] ROUČEK František. In ROUČEK František, SEDLÁČEK Jaromír a kol. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému…, 39 s. (§ 540)
[17] Obě tato jednání byla téhož času trestná dle ust. § 306 zákona č. 117/1852 o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění pozdějších právních předpisů.
[18] KRČMÁŘ, Jan. In Právo občanské V. Právo dědické…, 10-11 s.

OZO (viz výše) a podmínky zakotvené OZ z roku 1964, bude největší rozdíl spočívat právě v druhé zmíněné podmínce.

2.2 Současná právní úprava

Bude následovat výklad o současné právní úpravě skutkové podstaty dědické nezpůsobilosti spočívající v dopuštění se činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstavitelovi, jeho potomku, předku nebo manželu. Nejprve budou vysvětleny jednotlivé podmínky, které musí být naplněny a poté se práce zaměří na některé problematické aspekty, které mohou v praxi vzniknout.

Již z dikce ust. § 1481 OZ je zřejmé, že se tato skutková podstata oproti dřívějšímu znění značně rozšířila, a to hned ve dvou směrech – v povaze spáchaného činu a okruhu osob, vůči kterým má být tento čin spáchán.

První podmínka skutkové podstaty spočívá v tom, že se dědic musí dopustit činu mající povahu úmyslného trestného činu. Zákon zde opouští termín „úmyslný trestný čin" a nahrazuje jej „činem povahy úmyslného trestného činu". Dle důvodové zprávy[19] má mít tato změna za následek pokrytí případů, kdy dědic nebude trestně odpovědný např. z důvodu nízkého věku nebo nepříčetnosti[20]. V této souvislosti je třeba nejprve vymezit, co se rozumí trestným činem. Na tuto otázku nám dává odpověď ust. § 13 TZ, které zní: „*Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně*".[21] Na základě této definice můžeme dovodit pojmové znaky, které musí být naplněny, aby bylo možné hovořit o trestném činu. Jedná se o protiprávnost, typové znaky trestného činu (tj. znaky skutkové podstaty) a obecné znaky (věk a příčetnost, případně rozumová a mravní vyspělost u mladistvých pachatelů).[22] V případě, kdy určitý čin nenaplňuje všechny výše uvedené znaky, hovoří TZ o tomto činu jako o činu jinak trestném. Konkrétně půjde o případy, kdy budou naplněny podmínky okolností vylučujících protiprávnost, subjekt trestného činu bude nezpůsobilý z důvodu nedostatku věku či

[19] Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku, konsolidované znění [online]. Praha. 3. února 2012 [cit. 16 února 2022]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZkonsolidovana-verze.pdf, 362 s.

[20] K dědické nezpůsobilosti založené trestným činem spáchaným v nepříčetnosti viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2019, sp. zn. 24 Cdo 4761/2018.

[21] Je třeba myslet i na ust. § 111 TZ, který stanoví, že trestným činem se rozumí též příprava k trestnému činu, pokus trestného činu, organizátorství, návod a pomoc, pokud z jednotlivého ustanovení trestního zákona nevyplývá něco jiného.

[22] JELÍNEK, Jiří. In JELÍNEK, Jiří a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7 vydání. Praha: Leges, 2019, 144 s.

nepříčetnosti nebo se uplatní zásada subsidiarity trestní represe jako tzv. hmotněprávní korektiv trestního bezpráví.[23] Vyvstává tak otázka, jaký je vztah pojmu „čin mající povahu úmyslného trestného činu“ a „čin jinak trestný“. Již z důvodové zprávy (viz výše) vyplývá, že v případě, kdy osoba mladší patnácti let[24] nebo osoba, která pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohla rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání (tj. osoba nepříčetná[25]) se dopustí úmyslně činu jinak trestného, bude zároveň i dědicky nezpůsobilá, jelikož lze takové jednání považovat za čin mající povahu úmyslného trestného činu. Tento názor je zastáván rovněž v komentářové literatuře.[26] V takovém případě se tedy pojmy čin jinak trestný a čin povahy úmyslného trestného činu překrývají. Toto řešení přitom dává dobrý smysl, jelikož v daném případě byly naplněny všechny výše uvedené znaky trestného činu s výjimkou obecného znaku, který se ale týká pouze subjektu, nikoli činu jako takového, který je i přesto protiprávní, naplňuje všechny znaky skutkové podstaty a není tak žádoucí.

Jinak tomu ale bude u naplnění podmínek okolností vylučujících protiprávnost. V tomto případě není naplněn rovněž pouze jeden znak trestného činu. Tímto chybějícím znakem je ovšem protiprávnost. Dle názoru autora práce by zde bylo v rozporu s celkovou koncepcí dědické nezpůsobilosti, pokud by nastala dědická nezpůsobilost i v případě, kdy by se dědic dopustil činu jinak trestného, ovšem takový čin by nebyl protiprávní.[27] Pokud se totiž podíváme na ostatní skutkové podstaty, tak dojdeme k závěru, že se v zásadě každé z nich počítá s určitým protiprávním jednáním, ať už se jedná např. o čin naplňující znaky domácího násilí, zanedbávání či zneužívání rodičovské odpovědnosti nebo zfalšování či zničení poslední vůle zůstavitele. Tato koncepce dědické nezpůsobilosti je přitom projevem zásady, že nikdo nemůže mít prospěch z vlastního protiprávního jednání[28], která je zakotvena přímo v ust. § 6 odst. 2 OZ. Ke stejnému závěru, ovšem bez dalšího odůvodnění, dochází i Kittel.[29] Lze tak shrnout, že ne každý čin jinak trestný bude zároveň činem mající povahu

[23] ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel a kol.: Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 130 s.
[24] Ust. § 25 TZ
[25] Ust. § 26 TZ
[26] FIALA Roman, BEEROVÁ Kamila. In. FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720)…, 38 s.
[27] Příkladem uveďme situaci, kdy by zůstavitel napadl dědice a ten by v rámci nutné obrany způsobil zůstaviteli ublížení na zdraví. V takovém případě je naprosto zřejmé, že by případná dědická nezpůsobilost byla pro dědice nepřiměřeně přísná.
[28] Tato zásada rezonovala i ve slavném případu Riggs v. Palmer, kde šlo o dědické právo, resp. dědickou nezpůsobilost vraha zůstavitele. K tomuto případu viz HORÁK, Ondřej, OSINA, Petr. Případ Riggs. v. Palmer a jeho význam pro české (dědické) právo. Ad Notam, 2017, č. 1, 18 – 21 s.
[29] KITTEL, David In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, 1556 s. (§ 1481)

úmyslného trestného činu a bude třeba zkoumat zejména onu protiprávnost činu, kterého se dopustil dědic, aby mohla nastat dědická nezpůsobilost.

Jak je již zjevné z textu této skutkové podstaty, zákon zde vyžaduje určitou formu zavinění, a to zavinění úmyslné. Definici úmyslného zavinění nám opět poskytuje TZ v ust. § 15. Čin je tak dle této definice spáchán úmyslně, jestliže pachatel chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem (tzv. úmysl přímý), nebo věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn (tzv. úmysl nepřímý). Stejně jako u pojmu trestného činu, i zde můžeme pojem zavinění rozdělit na několik složek, které musejí být na rozdíl od nedbalostního zavinění naplněny kumulativně. První složkou je složka vědomostní, která spočívá v tom, že pachatel ví, že svým jednáním může způsobit trestněprávní relevantní následek.[30] Druhá složka, složka volní, zahrnuje pachatelovo chtění tento následek způsobit.

K této první podmínce skutkové podstaty je třeba ještě připomenout, že i za současné právní úpravy platí závěry Roučka a Krčmáře k právní úpravě v OZO, tedy, že je z hlediska dědické nezpůsobilosti naprosto irelevantní, zda došlo k zániku trestní odpovědnosti účinnou lítostí či promlčením nebo nebyl vydán odsuzující rozsudek. Nehraje roli ani skutečnost, že pachatele činu nelze trestě stíhat nebo mu byla udělena milost, případně, že se na něj vztahuje prezidentská amnestie.[31] Z tohoto hlediska je významné pouze to, že dědic se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu a další okolnosti nejsou pro posouzení dědické nezpůsobilosti důležité, vyjma výslovného prominutí činu zůstavitelem.

Druhá podmínka vymezuje okruh osob, vůči kterým má čin dědice směřovat. Nově se tento okruh rozšiřuje na předky a potomky. Chráněn je také výslovně manžel zůstavitele. Dle ust. § 3020 OZ se pak ochrana vztahuje i na registrovaného partnera, i když výslovně v ust. § 1481 OZ uveden není. Na druhou stranu zákon zde nepočítá se sourozenci zůstavitele. Je tak poněkud zvláštní, že dle textu zákona nastane dědická nezpůsobilost v případě, kdy se například dědic ze závěti dopustí těžkého ublížení na zdraví vůči pravnukovi zůstavitele, ovšem nikoli v situaci, kdy se stejný dědic proviní stejným činem vůči bratru zůstavitele.

V souvislosti s touto druhou podmínkou byl nedávno řešen poměrně zajímavý případ Nejvyšším soudem.[32] Nejvyšší soud se zaobíral otázkou, zda lze automaticky dovodit

[30] PROVAZNÍK, Jan. In Ščerba, Filip a kol. Trestní zákoník. Komentář. 1 Vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 206 s. marg. č. 2
[31] Tamtéž.
[32] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. června 2021, sp. zn. 24 Cdo 106/2021

dědickou nezpůsobilost pouze z pravomocného rozsudku soudu vydaného v trestním řízení o tom, že se dědic dopustil úmyslného trestného činu, nebo zda má pozůstalostní soud dále zkoumat, zda byl takovýto čin dědice namířen proti zůstaviteli. V rámci skutkového stavu případu bylo zjištěno, že zůstavitel zanechal dopis na rozloučenou, ve kterém povolal za dědice svého jediného syna a poté spáchal sebevraždu. V rámci trestního řízení bylo zjištěno, že se syn (dědic) účastnil na sebevraždě zůstavitele a byl za tento trestný čin shledán vinným. Soudy nižšího stupně tak na základě pravomocného odsuzujícího rozsudku dovodily, že syn se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli a nadále tak nebylo se synem v rámci pozůstalostního řízení jednáno, jelikož byl dědicky nezpůsobilý. Syn se s názorem soudu neztotožnil a tvrdil, že jednal v souladu s vůlí zůstavitele. Dle tvrzení syna jej dokonce zůstavitel požádal o pomoc při spáchání sebevraždy a měl mu být za tuto pomoc vděčný (tato skutečnost měla být prokázána SMS komunikací mezi zůstavitelem a jeho synem). Nejvyšší soud tomuto tvrzení syna uvěřil a rozhodl, že pozůstalostní soud je sice vázán rozsudkem o tom, že syn spáchal trestný čin, ale otázku, zda byl čin namířen proti zůstavitelovi, měl posoudit sám pozůstalostní soud. Závěr Nejvyššího soudu byl tedy takový, že: *„… má-li se jednat o čin proti zůstaviteli, je (logicky) nezbytné, aby nešlo o jednání v souladu s vůlí (přáním) zůstavitele nebo snad o jednání na jeho výslovnou žádost, neboť v takovém případě nelze dovodit, že jednání směřuje proti zůstaviteli*“. K tomu Nejvyšší soud doplňuje, že k takovému závěru lze dojít pouze za zcela výjimečných okolností dané věci.

Autor práce se závěry soudu souhlasí. Bylo by velmi přísné vyloučit syna z dědění, když vyhověl vůli zůstavitele. Na druhou stranu je autor práce názoru, že by daný případ bylo možné vyřešit i přes institut prominutí činu zůstavitelem. Dle zákonné dikce se sice vyžaduje výslovné prominutí, ovšem smyslem a účelem tohoto pravidla je jednak posílení právní jistoty, aby bylo zřejmé, že zůstavitel čin dědice skutečně promíjí a dále také, aby zůstavitel o činu dědice věděl a nedošlo tak k prominutí činu, o kterém ani zůstavitele nevěděl, že nastal. V daném případě bylo zůstaviteli zřejmé, že jeho syn se bude účastnit sebevraždy (výslovně jej o to požádal), věděl tedy o činu, kterého se má syn dopustit. Zůstavitel dále zanechal dopis na rozloučenou, ve kterém uvedl i přesto jako dědice svého syna. Z okolností tedy bylo naprosto zřejmé a jednoznačné, že otec ví o činu syna mající povahu úmyslného trestného činu a i přes tuto skutečnost zůstavitel projevil vůli, aby jeho syn byl dědicem. Z těchto okolností by tedy bylo možné dovodit, že zůstavitel čin synovi promíjí. Jak již ale bylo uvedeno, jedná se pouze o jinou cestu k témuž výsledku.

2.3 Některé problematické aspekty první skutkové podstaty

Poté, co byly vymezeny základní podmínky, které je nutné splnit, aby došlo k dědické nezpůsobilosti dědice dle první skutkové podstaty, se práce bude zabývat určitými problematickými aspekty, které mohou v praxi nastat. Konkrétně se bude jednat o otázku, jak posoudit případ, kdy se činu mající povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho potomku, předku nebo manželu dopustí právnická osoba. Mělo by v takovém případě dojít k dědické nezpůsobilosti celé právnické osoby jako takové, nebo by měla být dědicky nezpůsobilá pouze osoba, která přímo jednala, např. jako statutární orgán, resp. její člen? Druhou otázkou, kterou se kapitola bude zabývat, je, ke kterému okamžiku posuzovat dědickou nezpůsobilost? Má být dědicky nezpůsobilá i osoba, která se dopustila činu mající povahu úmyslného trestného činu například vůči manželu zůstavitele až po smrti zůstavitele?

Nejprve k první otázce. Právnická osoba má dědickou způsobilost, která plyne výslovně z ust. § 1478 OZ. Dle tohoto ustanovení může dědit dokonce i právnická osoba, která má teprve v budoucnu vzniknout. Má-li právnická osoba dědickou způsobilost, může být také logicky dědicky nezpůsobilá. Z právní úpravy dále plyne, že právnická osoba (vyjma státu[33]) se může stát dědicem pouze na základě závěti či dědické smlouvy, jelikož ve výčtu zákonných dědiců bychom ji hledali marně. Právnická osoba může být od 1. 1. 2012 také samostatně trestně odpovědná, a to na základě TOPO. Dle ust. § 7 TOPO se zužuje okruh trestných činů, kterých se může právnická osoba dopustit. Vyloučeny jsou takové trestné činy, kterých se právnická osoba z její povahy logicky nemůže dopustit, např. již zmíněný trestný čin účasti na sebevraždě. Aby šlo o trestný čin, který spáchala právnická osoba, musí být kumulativně splněno těchto pět podmínek. Jde o čin protiprávní (i), který je spáchán buď v zájmu, nebo v rámci činnosti právnické osoby (ii), tento čin spáchala osoba uvedená v ust. § 8 odst. 1 písm. a) až d) (iii), čin je právnické osobě přičitatelný (iv) a právnická osoba se nezprostila odpovědnosti tím, že vynaložila veškeré úsilí, které na ni bylo možné spravedlivě požadovat, aby spáchání činu zabránila (v).[34] Pokud jsou tyto předpoklady naplněny a tento čin byl namířen proti zůstavitelovi, jeho předku, potomku nebo manželu, tak jsou splněny všechny nezbytné podmínky a nastává tak dědická nezpůsobilost právnické osoby.

Jak ale řešit situaci, kdy zůstavitel povolá jako svého dědice například jednoho ze členů statutárního orgánu dědicky nezpůsobilé právnické osoby? Prvně je třeba myslet na

[33] Stát se ovšem za právnickou osobu pouze považuje, viz ust. § 21 OZ
[34] ŠÁMAL, Pavel, DĚDIČ, Jan. In ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, 186 s. (§ 8)

skutečnost, že právnická osoba a fyzická osoba, která je členem statutárního orgánu, jsou dva samostatné subjekty práva se samostatnou dědickou způsobilostí. V případě, kdy by zůstavitel povolal za dědice právnickou osobu, tak dědí právě právnická osoba jako taková, dědictví by se stalo součástí jmění právnické osoby, nikoli fyzické osoby jako statutárního orgánu. To platí i opačně, tedy pokud dědicem bude fyzická osoba, která je současně členem statutární orgánu právnické osoby, tak se dědictví stává součástí jmění fyzické osoby, nikoli právnické osoby. Z tohoto hlediska je tedy autor práce názoru, že v případě, kdy by dědicem byla fyzická osoba (člen statutárního orgánu), tak jí není na újmu dědická nezpůsobilost právnické osoby jako takové. Komplikovanější situace by byla, kdyby právě tato fyzická osoba spáchala protiprávní čin, který by byl přičitatelný právnické osobě (například předloží zůstavitelovi padělanou smlouvu a naplní tak skutkovou podstatu trestného činu podvodu). Zde by se situace mohla řešit dle zásady souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti fyzických a právnických osob[35], která je zakotvena v ust. § 9 odst. 3 věta první TOPO. Pokud by dědic (člen statutárního orgánu) sám naplnil skutkovou podstatu trestného činu podvodu, který by byl spáchán vůči zůstaviteli, tak by za takový čin byl odpovědný dědic, a za splnění výše uvedených pěti podmínek i právnická osoba. V takovém případě je autor práce názoru, že dědická nezpůsobilost by nastala jak u fyzické, tak i právnické osoby. Je ovšem nutné pamatovat na to, že nelze automaticky dovozovat trestní odpovědnost všech členů daného orgánu, ale je třeba individuálně posuzovat u každého člena statutárního orgánu, zda naplnil znaky trestného činu (resp. činu mající povahy trestného činu) například tím, že inicioval či schvaloval rozhodnutí orgánu.[36]

Druhá otázka, která se zabývá okamžikem vzniku dědické nezpůsobilosti, je na rozdíl od první otázky již řešena i v judikatuře.[37] Pro lepší pochopení bude tato otázka řešena v souvislosti s konkrétním případem, kterým se zabýval Nejvyšší soud. Skutkový stav věci byl následující. Zůstavitelka nezanechala žádnou závěť a jediným dědicem se měl dle zákonné posloupnosti stát její otec. Babička zůstavitelky ovšem namítla proti otci dědickou nezpůsobilost z důvodu, že se kolem roku 1985 dopustil činu povahy úmyslného trestného činu, jelikož opakovaně nehradil výživné na svou dceru (zůstavitelku). Za toto své jednání byl opakovaně trestně stíhán. V dané věci ovšem nebyl vydán odsuzující rozsudek, jelikož otec

[35] Tato zásada spočívá v tom, že trestní odpovědností právnické osoby není dotčena trestní odpovědnost fyzických osob a naopak. Nic tedy nebrání tomu, aby za trestný čin byla trestně odpovědná fyzická osoba, nebo právnická osoba, nebo fyzická a právnická osoba společně.

[36] K problematice trestní odpovědnosti kolektivní orgánu viz PÚRY, František, ŠÁMAL, Pavel. Trestní odpovědnost v souvislosti s rozhodováním kolektivní orgánu. Právník, 2013, roč. 152, č. 11, 1065 – 1083 s. dostupný zde: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2013/11/1.Pury-Samal_11_2013.pdf

[37] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. června 2018, sp. zn. 21 Cdo 5238/2017

dodatečně uhradil dlužné výživné a byl tak zproštěn viny. Soudy nižší instance nicméně došly k závěru, že zde skutečně byla naplněna skutková podstata dle ust. § 1481 OZ a otec je tak dle současné právní úpravy dědicky nezpůsobilý. S tímto závěrem se otec neztotožnil a podal dovolání.

Obrana otce spočívala ve dvou rovinách. Prvně namítal, že případ se měl řešit podle staré právní úpravy, tedy dle zákona OZ64, jelikož jednání, které mělo zakládat jeho dědickou nezpůsobilost, se dopustil právě za účinnosti staré právní úpravy. Druhá námitka směřovala přímo proti naplnění skutkové podstaty dědické nezpůsobilosti. Dle tvrzení otce trestnost jeho činu zanikla, protože dlužné výživné doplatil. Na jeho jednání se tak mělo nahlížet, jakoby se nikdy nestalo.

Nejvyšší soud dal otci za pravdu. Dle názoru dovolacího soudu se případ měl řešit podle staré právní úpravy, jelikož jednání zakládající dědickou nezpůsobilost se otec dopustil právě za účinnosti staré právní úpravy. Tento závěr soud odůvodňuje tím, že k dědické nezpůsobilosti dochází již jednáním dědice, nikoli až smrtí zůstavitele a to z důvodu, že zůstavitel může takový čin dědici odpustit (prominout) za svého života. A contrario, kdyby dědická nezpůsobilost vznikla až smrtí zůstavitele, tak zůstavitel nemá předtím co promíjet, jelikož dědic by byl stále dědicky způsobilý. Soud vyhověl i druhé námitce otce. Pokud trestnost trestného činu zanikla a otec tak nebyl odsouzen, nebyly splněny předpoklady ust. § 469 OZ64 pro dědickou nezpůsobilost.

Toto rozhodnutí bylo podrobeno kritice ze strany odborné veřejnosti[38] a rovněž autor této práce se se závěry soudu nemůže ztotožnit. Za prvé je třeba nesouhlasit se závěrem Nejvyššího soudu, dle kterého dědická nezpůsobilost vzniká již jednáním dědice, kterým naplňuje skutkovou podstatu dědické nezpůsobilosti. Z tohoto tvrzení plyne, že dědic se může stát dědicky nezpůsobilým dříve, než se vůbec stane dědicem. Takový přístup je ovšem vadný, a to z těchto důvodů. Ust. § 1475 odst. 3 OZ stanoví, že komu náleží dědické právo, je dědic. Ust. § 1479 OZ doplňuje, že dědické právo vzniká smrtí zůstavitele. Již z pouhého jazykového výkladu těchto dvou ustanovení plyne, že dědické právo (a tedy dědická způsobilost) nemůže vzniknout dříve, než zůstavitel zemře. Dědic se stává dědicem a nabývá tak dědickou způsobilost až po smrti zůstavitele, a tím pádem se dědic může stát dědicky nezpůsobilý rovněž až po smrti zůstavitele. I důvodová zpráva uvádí, že: „*Ten, kdo*

[38] BEDNÁŘ, Václav. K dědické nezpůsobilosti a jejímu posuzování. Bulletin advokacie. 2019, č. 12, 24 s.

k okamžiku smrti zůstavitele není z těchto důvodů způsobilý dědit, je z dědictví vyloučen"[39]. Pokud bychom zastávali názor Nejvyššího soudu, museli bychom dojít k absurdnímu závěru, že dědicky nezpůsobilým může být někdo, kdo ani dědicem není a nemá tak dědickou způsobilost. Lze zde souhlasit s Bednářem[40], že soud zde zřejmě zaměňuje naplnění důvodu dědické nezpůsobilosti a dědickou nezpůsobilost samotnou. V daném případě totiž otec naplnil důvody dědické nezpůsobilosti za staré právní úpravy, ovšem dědicky nezpůsobilým se na základě těchto důvodů stal až po smrti zůstavitelky, tedy za účinnosti již nové právní úpravy. K tomuto je ještě nutné zmínit ust. § 3069 OZ, dle kterého se při dědění použije právo platné v den smrti zůstavitele. Pokud tak soud posoudil dědickou způsobilost (tedy otázku, kdo je dědicem) podle současné právní úpravy, není rozumného důvodu, proč by se měla otázka dědické nezpůsobilosti řešit dle právní úpravy minulé. Lze tak uzavřít, že dědickou nezpůsobilost je třeba zkoumat zásadně ke dni smrti zůstavitele, nikoli dříve.

Za druhé, soud nesprávně posoudil naplnění předpokladů skutkové podstaty dědické nezpůsobilosti. Otec se dle zjištěného skutkového stavu dopustil trestného činu zanedbání povinné výživy dle ust. § 213 TZ61 tím, že neplatil výživné na svou dceru (zůstavitelku). TZ61 obsahoval i zvláštní ustanovení o účinné lítosti v ust. § 214, dle kterého trestnost zanedbání povinné výživy zaniká, jestliže trestný čin neměl trvale nepříznivých následků a pachatel svou povinnost dodatečně splnil dříve, než soud prvního stupně počal vyhlašovat rozsudek. Tak tomu bylo i v tomto případě, jelikož otec výživné dodatečně doplatil. Soud tudíž na základě toho, že otec byl zproštěn obvinění, nebyl odsouzen a trestnost dle ust. § 214 TZ61 zanikla, došel k závěru, že nebyly naplněny předpoklady první skutkové podstaty, a to bez jakéhokoli odůvodnění. Tento názor soudu je ale nesprávný. Již v komentáři k OZ64[41] se stanoví, že není rozhodné, zda byl pachatel za úmyslný trestný čin odsouzen či nikoli. Argumentovat neodsouzením otce je tak vadné. Dále zde zřejmě došlo i k nepochopení ust. § 214 TZ61. Šámal k tomuto ustanovení uvádí, že o zániku trestnosti zanedbání povinné výživy lze uvažovat teprve tehdy, jestliže bylo zjištěno, že se pachatel tohoto trestného činu skutečně dopustil.[42] Jinými slovy řečeno, aby mohlo dojít k zániku trestnosti, musel zde nejprve existovat trestný čin. Otec se tedy dopustil úmyslného trestného činu proti

[39] Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku, konsolidované znění [online]. Praha. 3. února 2012 [cit. 16. února 2022]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZkonsolidovana-verze.pdf, 361 s.
[40] Tatméž.
[41] FIALA, Roman, MIKEŠ, Jiří. In ŠVESTKA, Jiří a kol. Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1411 s. (§ 469)
[42] ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. Trestní zákon. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1266 s.

zůstavitelce a měl být dědicky nezpůsobilý. Zánik trestnosti činu na tom nic nemění, jelikož trestný čin byl spáchán a k jeho prominutí nedošlo.[43]

Nyní se autor práce odkloní od výše rozebíraného judikátu a bude se zabývat otázkou, zda může k dědické nezpůsobilosti dojít i tím způsobem, že dědic se dopustí činu povahy úmyslného trestného činu vůči zůstavitelovým potomkům, předkům nebo manželu až po smrti zůstavitele. Může i v takovém případě nastat dědická nezpůsobilost? Komentářová literatura[44] dovozuje, že nikoli a bez dalšího odůvodnění pouze stanoví, že činu povahy úmyslného trestného činu se musí dědic dopustit ještě za zůstavitelova života. Ke stejnému závěru dospěli Fiala a Mikeš[45] i za účinnosti staré právní úpravy (OZ64), opět bez dalšího odůvodnění.[46]

Tento závěr je pak přebírán i v judikatuře Nejvyššího soudu. Například v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. dubna 2019, sp. zn. 24 Cdo 614/2019 soud uvádí, že: „*Má-li být prominutí činu výslovné, je (mimo jiné) nezbytné, aby zůstavitel o spáchaném činu věděl. Z uvedeného bez jakékoliv pochybnosti vyplývá, že čin povahy úmyslného trestného činu, spáchaný proti zůstaviteli nebo některé z osob taxativně vypočtených v ustanovení § 1481 o.z., způsobuje dědickou nezpůsobilost pachatele pouze v případě, že byl spáchán ještě za zůstavitelova života, jinak by zůstavitel neměl možnost pachateli tento čin prominout.“* Argumentace prominutím činu dědici je zde velmi podobná, jako u výše zmíněného judikátu Nejvyššího soudu, kde soud tvrdil, že dědická nezpůsobilost vzniká již jednáním dědice, jinak by zůstavitel neměl možnost tento čin dědici prominout. Jen o pár vět dále ale Nejvyšší soud sám popírá své tvrzení, když tvrdí, že: „*Na rozdíl od prvního důvodu dědické nezpůsobilosti může dojít k zavrženíhodnému činu proti poslední vůli zůstavitele jak za jeho života, tak po jeho smrti.“* Proč v tomto případě nevadí, že zůstavitel nemůže čin prominout, když ten nastane až po jeho smrti? Nejvyšší soud to zdůvodňuje tvrzením, že: *„ ...zavrženíhodného činu se lze (logicky) dopustit až po smrti zůstavitele například tím, že dědic zatají, zfalšuje, povrhne či úmyslně zničí poslední pořízení zůstavitele*“. To stejné ale lze

[43] Uvedené úvahy se sice týkají staré právní úpravy, jsou ovšem použitelné i za účinnosti OZ.
[44] FIALA, Roman, BEEROVÁ Kamila. In. FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720)…, 38 s.
[45] FIALA, Roman, MIKEŠ, Jiří. In ŠVESTKA, Jiří a kol. Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář…, 1411 s. (§ 469)
[46] O určité zdůvodnění se snažil MUZIKÁŘ, Ladislav. In HOLUB, Milan a kol. Občanský zákoník: Komentář 1. svazek (§ 1 – 487). Praha: Linde, 2002, 589 s. (§ 469). Muzikář byl názoru, že se činu lze dopustit pouze za života zůstavitele, jelikož se ust. § 469 OZ64 váže k zůstavitelovi. Pokud by tedy čin po smrti zůstavitele zakládal dědickou nezpůsobilost dědice, šlo by již o přímou ochranu manžela, dětí či rodičů, což není účelem daného ustanovení.

tvrdit o první skutkové podstatě, kde se dědic může také dopustit činu povahy úmyslného trestného činu vůči potomku zůstavitele až po smrti zůstavitele. Tyto závěry Nejvyšší soudu a komentáře literatury tak nejsou dle autora práce správné a udržitelné.

Je třeba se tak ptát, co vedlo autory komentáře a soudce Nejvyššího soudu k těmto závěrům. Odpověď nalezneme v první podkapitole, která se zabývala historickým vývojem první skutkové podstaty dědické nezpůsobilosti. V rámci právní úpravy v OZO totiž docházel Krčmář i Rouček k závěrům, že skutkovou podstatu lze opravdu naplnit pouze za života zůstavitele. Tento závěr byl ale odůvodněn tím, že za tehdejší právní úpravy se dědic mohl dopustit zločinu jen a pouze vůči zůstavitelovi, nikoli vůči jeho předkům, potomkům nebo manželu (skutková podstata byla v tomto směru užší). K naplnění skutkové podstaty OZO tudíž opravdu zásadně nemohlo dojít po smrti zůstavitele. Tento názor tak byl většinově přejímán[47] i dále, i když se právní úprava měnila. Dnes ale k těmto závěrům není dobrý důvod[48] a tento názor zastává i Bednář.[49] Horák[50] se k této problematice vyjadřuje pouze okrajově a odkazuje na zahraniční literaturu, která měla naleznout zdůvodnění, proč je možné, aby zavrženíhodný čin mohl způsobit dědickou nezpůsobilost i po smrti zůstavitele a čin mající povahu úmyslného trestného činu nikoli. Důvod, proč druhou skutkovou podstatu je možné naplnit i po smrti zůstavitele je ten, že v takovém případě směřuje čin dědice přímo proti zůstavitelově poslední vůli (půjde např. o její zničení, změnu, zatajení), kdežto u první skutkové podstaty bude zasahováno do vůle zůstavitele pouze nepřímo, jelikož nebude dotčena poslední vůle jako taková, ale čin bude namířen proti zůstaviteli či jeho blízkým osobám. Jde zde tak o chráněný zájem. V prvním případě je chráněna sama autonomie vůle zůstavitele a jeho poslední pořízení. Z toho plyne, že zájem na ochraně je zde vyšší a proto jsou tyto hodnoty chráněny i po smrti zůstavitele. Je ovšem otázkou, zda by měl zůstavitel zájem na této zvýšené ochraně jeho poslední vůle a nikoli na ochraně života např. jeho manžela, který by mohl být ohrožen činem mající povahu úmyslného trestného činu. Lze si rovněž představit situace, kdy čin povahy úmyslného trestného činu bude zasahovat přímo do poslední vůle zůstavitele např. tím, že dědic A odcizí či zničí věc patřící do pozůstalosti, kterou měl dle poslední vůle zůstavitele připadnout dědici B. Autor práce se tak spíše kloní

[47] Byly ale i opačné názory, tedy že činu se lze dopustit i po smrti zůstavitele. Tento názor zastával KOVÁŘ, Ondřej. In FIALA, Josef, KINDL, Milan et al. Občanský zákoník. Komentář. I. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, 811 s. (§ 469)

[48] Nelze například argumentovat tím, že zůstavitel se tak o činu povahy úmyslného trestného činu nedozví, jelikož je po smrti. Předpokladem dědické nezpůsobilosti není, jestli o činu dědice zůstavitel věděl či nikoli, a to i když se čin stal za jeho života. Dědická nezpůsobilost nastává ex lege.

[49] BEDNÁŘ, Václav. Dědická nezpůsobilost – jak je to s okamžikem naplnění skutkové podstaty…, 36 – 38 s.

[50] HORÁK, Ondřej. Ke vztahu prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost a vydědění pro dědickou nezpůsobilost? Ad notam, 2022, č. 2, 17 – 18 s.

k názoru, že dědická nezpůsobilost může nastat i v případě, kdy se dědic dopustí činu povahy trestného činu až po smrti zůstavitele.

2.4 Závěr

První kapitola této práce měla za cíl přiblížit čtenáři právní úpravu první skutkové podstaty dědické nezpůsobilosti, která spočívá v dopuštění se činu mající povahu úmyslného trestného činu. Konkrétně byl čtenář seznámen s historickým vývojem této skutkové podstaty, jelikož ta se postupem času poměrně razantně měnila, ať už v povaze činu nebo okruhu chráněných osob. Tento historický vývoj má velkou roli při interpretaci znění OZ, jelikož i nyní komentářová literatura k OZO může poskytnout odpovědi k současným výkladovým problémům s ust. § 1481 OZ (např. problematika spáchání činu po smrti zůstavitele řešené výše).

Dále byly poměrně detailně rozebrány podmínky pro aplikaci tohoto případu dědické nezpůsobilosti a s nimi spojené problematické aspekty, ať již řešené judikaturou či otázky v judikatuře dosud neřešené. Právě případy řešené soudy byly podrobeny kritice, jelikož u této skutkové podstaty není judikatura přesvědčivá, ať už z důvodu, že chybí argumentace nebo je problematická.

Pro zdůraznění je třeba připomenout stěžejní závěry, kterých bylo v této kapitole dosaženo. Prvně, že dědická nezpůsobilost může vzniknout nejdříve smrtí zůstavitele, jelikož až v tomto okamžiku se stává dědic dědicky způsobilý. Dále i právnické osoby mohou být z dědění pro jejich nezpůsobilost dědit vyloučeny, protože i ony se mohou dopustit činu mající povahu úmyslného trestného činu. K dědické nezpůsobilosti by mělo dojít i pro čin, který byl spáchán po smrti zůstavitele a konečně, institut účinné lítosti upravený v TZ není důvodem, proč by dědic neměl být dědicky nezpůsobilý.

3. Dopuštění se zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli

Druhá skutková podstata upravená v ust. § 1481 OZ bude předmětem třetí kapitoly této práce. Tato skutková podstata spočívá v tom, že se dědic dopustí zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli. Zákon poté demonstrativně uvádí příklady, v čem může zavrženíhodný čin spočívat. Půjde zejména o jednání dědice, kterým zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle zůstaviteli překazil nebo jeho poslední pořízení zatajil, zfalšoval, podvrhl nebo úmyslně zničil. Stejně jako u první skutkové podstaty rozebrané výše, i zde může dojít k výslovnému prominutí činu, kterým dědická nezpůsobilost dědice zaniká.

Shodně s kapitolou předchozí bude i tato rozdělena do několika podkapitol. Na úvod bude krátce vysvětlen vývoj této skutkové podstaty v jednotlivých právních předpisech účinných na našem území od roku 1812. Následovat bude objasnění podmínek, které musí být naplněny, aby k dědické nezpůsobilosti došlo. Autor se zaměří zejména na vysvětlení pojmu „zůstavitelova poslední vůle“ a dále také na „zavrženíhodný čin“. Shodně s druhou kapitolou bude i zde rozebrána judikatura Nejvyššího soudu.

3.1 Historický vývoj

Tato skutková podstata není na našem území ničím novým, jelikož ji velmi podobně se současným zněním upravoval OZO v ust. § 542, kde se uvádělo, že: „*Kdo zůstavitele k projevení poslední vůle donutil nebo podvodným způsobem svedl, překazil prohlášení nebo změnu poslední vůle, nebo potlačil poslední pořízení, které od něho bylo již zřízeno, je z dědického práva vyloučen…“.* Z dikce je zřejmé, že OZO na rozdíl od současného OZ nepracoval se zastřešujícím pojmem „zavrženíhodný čin“, ale snažil se o taxativní výčet případů, kdy dědic jednal protiprávně s úmyslem narušit dědický pořádek. Tato koncepce ovšem nebyla udržitelná a soudy[51] začaly tuto skutkovou podstatu již za účinnosti OZO doplňovat i o případy, které výslovně v ustanovení uvedeny nebyly, například o podvržení či zfalšování poslední vůle. Rouček[52] k této skutkové podstatě uvádí, že pro její aplikaci musí

[51] Rozhodnutí Gl. U. 15149 publikované in ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol.: a kol. Komentář k Československému obecnému zákoníku…, 45 s. (§ 542)

[52] ROUČEK, František. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol.: a kol. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému…, 45 s. (§ 542)

být naplněny podmínky všeobecné a zvláštní. Všeobecné podmínky člení na objektivní a subjektivní. Objektivní podmínka spočívá v tom, že jednání dědice musí být objektivně způsobilé narušit dědický pořádek. Nepostačí tak pouhý pokus nebo jednání proti zůstaviteli, který není způsobilý pořídit pro případ smrti. Pro naplnění subjektivní podmínky je potřeba jednat protiprávně a úmyslně. Zvláštní podmínky pak spočívají v daném konkrétním jednání, které zákon vyjmenovává, tj. donucení, překažení apod. Krčmář k této skutkové podstatě doplňuje, že: „*není nutno, aby konání ta měla povahu skutků trestných*“.[53] Z tohoto konstatování by se mohlo zdát, že bylo třeba aktivní konání a skutkovou podstatu tak nebylo možné naplnit opomenutím. Tak tomu ovšem nebylo, jelikož soudy dovodily, že lze skutkovou podstatu naplnit i opomenutím. Musel zde být ale úmysl překazit zůstaviteli prohlášení nebo změnu poslední vůle například tím, že dědic nepřinesl zůstaviteli psací potřeby nebo nebyli přivoláni svědci.

V OZ50 došlo k převzetí této skutkové podstaty. Došlo sice k zavedení pojmu „zavrženíhodné jednání“, na druhou stranu právní úprava zcela rezignovala na vymezení případů, kdy se bude o zavrženíhodné jednání jednat. Ust. § 522 OZ50 stanovilo pouze, že: „*zavrženíhodné jednání musí směřovat proti projevu poslední vůle zůstavitele*.“ Tímto projevem poslední vůle se má dle Fialy a Mikeše na mysli i *zůstavitelovy úkony směřující ke stanovení okruhu dědiců (tj. závěť, vydědění) i úkony směřující k tomu, aby došlo k dědění ze zákona (např. zrušení či odvolání závěti nebo vydědění).*[54] Zároveň byla tato skutková podstata vložena do jednoho ustanovení § 522 OZ50 spolu s první skutkovou podstatou (úmyslný trestný čin). Tato koncepce byla převzata i za účinnosti OZ. Identicky pak právní úpravu druhé skutkové podstaty přejímá OZ64 v ust. § 469.

3.2 Současná právní úprava

V OZ je dědická nezpůsobilost způsobená zavrženíhodným činem upravena v ust. § 1481. Současná právní úprava v sobě kombinuje jednotlivá historická znění uvedená výše. Z OZ50 a OZ64 přebírá pojem „zavrženíhodný čin“, z OZO pak přebírá uvedení konkrétních jednání, která budou mít povahu právě zavrženíhodného činu (tzv. zvláštní podmínky dle OZO). Tyto jednání jsou uvedena pouze demonstrativně, jak plyne z užití slova „zejména“ v ust. § 1481 OZ. Jedná se o velice vhodnou koncepci, jelikož demonstrativní výčet zavrženíhodných činů posiluje právní jistotu v tom smyslu, že bude adresátům právní

[53] KRČMÁŘ, Jan. In Právo občanské V. Právo dědické…, 12 s.
[54] FIALA, Roman, MIKEŠ, Jiří. In ŠVESTKA, Jiří a kol. Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář…, 1411 s. (§ 469)

normy zřejmé, co si pod tímto pojmem představit. Na druhou stranu to ponechává široký aplikační prostor i na další případy zákonem neuvedené. Řeší se tak problémy spojené s rigidností právní úpravy v OZO a naopak s velkou vágností úpravy v OZ50 a OZ64. Dále současná právní úprava rozlišuje mezi projevem poslední vůle a poslední vůlí jako takovou.[55] Vzhledem ale k tomu, že odborná literatura pojem „projev poslední vůle" vykládala velmi široce a rozuměla tím i například závěť samotnou (viz výše), nemá toto současné rozlišování na obsah skutkové podstaty vliv a jedná se pouze o terminologické vyjasnění a zpřesnění.

Nyní již k jednotlivým podmínkám této skutkové podstaty. První z nich spočívá v dopuštění se zavrženíhodného činu. Předtím, než bude podrobněji rozebráno, v čem takové jednání může spočívat, je třeba zmínit usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. září 2015, sp. zn. 21 Cdo 5543/2015. V tomto usnesení Nejvyšší soud vyjádřil názor, že: *„O zavrženíhodné jednání proti projevu poslední vůle zůstavitelovy může jít pouze v případě jednání, jímž se dědic snaží vyvolat uspořádání dědické posloupnosti v rozporu s vůlí zůstavitele."* Konkrétně v řešeném případu šlo o situaci, kdy dědička zůstavitelky měla zdědit mimo jiné i peněžní prostředky na účtech zůstavitelky na základě závěti. Následně byla ovšem sepsána druhá závěť, která se týkala pouze některého majetku zůstavitelky, a byl zde povolán druhý dědic. Tento druhý dědic pak za života zůstavitelky a na její žádost vybral peněžité prostředky na účtech zůstavitelky (ty ale měla zdědit první dědička). Za část těchto vybraných prostředků dědic pořídil zůstavitelce polohovací postel a zbytek uložil na vkladní knížku vedené na jeho jméno. Následně tyto peněžní prostředky v rámci předběžného šetření v pozůstalostním řízení zatajil. Soud tak řešil otázku, zda lze takové jednání považovat za zavrženíhodné jednání proti projevu poslední vůle zůstavitelky (případ byl řešen dle OZ64, jelikož zůstavitelka zemřela ještě za účinnosti tohoto zákona). Jak již plyne z názoru Nejvyššího soudu citovaného níže, dal soud za pravdu druhému dědici a neshledal jej dědicky nezpůsobilým na základě druhé skutkové podstaty. Nejvyšší soud konkrétně stanovil, že: *„za jednání proti projevu poslední vůle zůstavitele ve smyslu § 469 obč. zák. nebude možno považovat takové jednání dědice, jehož cílem bude dosažení stavu, aby závětí povolaný dědic nenabyl majetek, který by mu jinak měl dle předmětné závěti připadnout (například tím, že majetek zůstavitele zatají), aniž by tím byla dotčena vůle zůstavitele o okruhu jeho dědiců, neboť takové jednání nesměřuje proti projevu poslední vůle zůstavitele, ale proti závětí obmyšlenému dědici."*[56] Z tohoto

[55] Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku, konsolidované znění [online]. Praha. 3. února 2012 [cit. 23. února 2022]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZkonsolidovana-verze.pdf, 362 s.
[56] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. září 2015, sp. zn. 21 Cdo 5543/2015

rozhodnutí tak plyne, že zavrženíhodný čin se musí týkat právě projevu poslední vůle zůstavitele, nikoli toho, kterému dědici připadne konkrétní majetek. Dle soudu byla dědička i nadále dědicem, jelikož se závěť týkala i jiného majetku, než peněžních prostředků na účtech zůstavitelky a nedošlo tak k narušení dědického pořádku. Autor této práce se s těmito závěry soudu nemůže ztotožnit. Jestliže druhý dědic zatajil peněžité prostředky, které měly dle poslední vůle zůstavitelky připadnout dědičce, ovlivnil tím druhý dědic dědický pořádek a poslední vůli zůstavitelky, jelikož ta nebyla naplněna. Rovněž je jednání druhého dědice v rozporu s principem poctivosti zakotveným v ust. § 6 odst. 1 OZ a za určitých okolností by mohla být naplněna skutková podstata trestného činu krádeže či podvodu. Na základě těchto skutečnostní má autor práce za to, že není spravedlivé, aby druhý dědic nebyl za zatajení peněžitých prostředků postižen dědickou nezpůsobilostí.

Zavrženíhodný čin může spočívat ve velmi rozsáhlém spektru jednání dědice. Jak již bylo zmíněno, zákon demonstrativně uvádí případy, kdy půjde o zavrženíhodný čin. Tyto zákonem uvedené případy dobře a srozumitelně vysvětluje Svoboda a Klička.[57] Konkrétně uvádějí, že například donucení či lstivé svedení zůstavitele k projevu vůle je třeba vykládat tak, že *dědic zůstavitele natolik ovlivnil, že zůstavitel pořídil poslední vůli, kterou by jinak bez onoho vlivu nepořídil.*[58] Dále uvádějí, že překažení projevu poslední vůle zůstaviteli může spočívat v aktivní i pasivní jednání dědice. Lze si tak přestavit situaci, kdy dědic bude dědicky nezpůsobilý z důvodu, že například nezajistil svědky závěti zůstavitele, ačkoli jej o to zůstavitel výslovně požádal. Jako zavrženíhodné jednání dědice lze považovat i snahu dědice, aby poslední vůle zůstavitele nebyla nalezena. Toho může docílit zatajením či úmyslným zničením. Zde je vhodné poznamenat, že sice zákon výslovně uvádí úmysl pouze u zničení posledního pořízení, ovšem jak plyne již z doktríny za účinnosti OZO (viz výše), vyžaduje se úmysl u všech zavrženíhodných jednání.[59] Současně je zde také zřejmé, že k dědické nezpůsobilosti může dojít i jednáním dědice po smrti zůstavitele. Totiž právě ke zničení či zatajení poslední vůle zůstavitele bude docházet zejména po smrti zůstavitele, jelikož v zásadě tehdy se dědic dozví o poslední vůli.[60] Konečně, může jednání dědice spočívat i ve

[57] SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. Dědické právo v praxi. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 6 s.
[58] Tamtéž.
[59] Shodně FIALA Roman, BEEROVÁ Kamila. In. FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720)…, 39 s.
[60] Shodně BEDNÁŘ, Václav. Dědická nezpůsobilost – jak je to s okamžikem naplnění skutkové podstaty…, 36 – 38 s.

snaze *pozměnit či nahradit obsah poslední vůle zůstavitele ve svůj (či jiný) prospěch*[61]. Zde pak zákon hovoří o zfalšování či podvržení.

V souvislosti s výkladem obsahu pojmu zavrženíhodný čin je třeba zmínit i některou judikaturu. Například za účinnosti OZO došel Nejvyšší soud Československé republiky k závěru, že: „*Pouhé sliby zůstaviteli a pouhé jeho přemlouvání nečiní poslední pořízení neplatným.“*[62] Další případ údajného zavrženíhodného jednání řešil Krajský soud v Brně za účinnosti OZ64. Soud zde dospěl k názoru, že: „*Za zavrženíhodné jednání proti projevu vůle zůstavitelovy, které by přivodilo dědickou nezpůsobilost dědice, nelze považovat, jestliže dědic v průběhu dědické řízení tvrdil, že předložená závěť zůstavitele je psána jeho vlastní rukou, ačkoli v navazujícím soudním řízení bylo pravomocně rozhodnuto, že zůstavitel tuto závěť vlastní rukou nepsal*.“[63] Jinak by tomu dle soudu bylo v případě, kdy by sám dědic sepsal vlastní rukou závět a vydával by ji za závět zůstavitele, nebo kdyby soudu předložil údajnou vlastnoruční závěť zůstavitele, o které by ale věděl, že ji zůstavitel nesepsal.[64] Závěr Krajského soudu v Brně potvrzuje i Nejvyšší soud v rozsudku z roku 2018.[65]

Druhá podmínka vyžaduje zaměření činu proti poslední vůli zůstavitele. Jak již bylo zmíněno výše, současný OZ je terminologicky přesnější než starší OZ64 a rozlišuje tak poslední vůli zůstavitele jako takovou a projev poslední vůle. Poslední vůlí se v ust. § 1481 OZ nerozumí pouze závěť či dědická smlouva, ale i další právní jednání, kterým se bude určovat okruh dědiců a budou tak mít vliv na nabytí pozůstalosti. Konkrétně se dalším právním jednáním rozumí např. prohlášení o vydědění, smlouva o zřeknutí se dědického práva, darování pro případ smrti či dovětek.[66] Kittel uvádí jako další právní jednání i prominutí činu, který způsobuje dědickou nezpůsobilost.[67]

Pouze pro připomenutí, i nadále platí závěry Krčmáře, že zavrženíhodné jednání nemusí mít povahu úmyslného trestného činu.[68] Příkladem lze uvést jednání dědice, který zatají závěť zůstavitele, nebo zatají jiného dědice (např. svého sourozence, syna zůstavitele),

[61] SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. Dědické právo v praxi…, 6 s.
[62] Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 5. dubna 1921, sp. zn. Rv I 6/21
[63] Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 12. prosince 1997, sp. zn. 18 Co 60/97
[64] Tamtéž.
[65] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. srpna 2018, sp. zn. 21 Cdo 5189/2017
[66] KITTEL, David In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. Komentář…, 1557 s. (§ 1481), shodně i ŠEŠINA Martin. In DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ŠEŠINA, Martin a kol. Občanský zákoník…, § 1482.
[67] KITTEL, David In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. Komentář…, 1557 s. (§ 1481)
[68] Shodně za účinnosti OZ64 KOVÁŘ, Ondřej. In FIALA, Josef, KINDL, Milan et al. Občanský zákoník. Komentář…, 810 s. (§ 469)

aby tak dědil sám a připadlo mu celé dědictví. Dále také skutkovou podstatou trestného činu nenaplní jednání dědice, který nepřivede svědky k sepsání závěti, i když jej o to zůstavitel požádal.

V souvislosti s druhou podmínkou vyvstává otázka, zda bude způsobovat dědickou nezpůsobilost i zavrženíhodné jednání dědice, které bude směřovat proti neplatné poslední vůli zůstavitele. Fiala a Beerová dochází k závěru, že *z dědického práva by měl být vyloučen i ten, kdo např. záměrně zničil listinu, v níž zůstavitel uvedl svoji poslední vůli, i když závěť v ní uvedená byla neplatná pro nesplnění formálních záležitostí*.[69] I Nejvyšší soud vyslovil ve svém rozhodnutí ze dne 9. srpna 2018, sp. zn. 21 Cdo 5189/2017 názor, že: „*Dědická nezpůsobilost sice může nastat i tehdy, „podstrčí-li" dědic zůstaviteli k podpisu listinu, ve které zůstavitel uvedl svoji poslední vůli, i když pro nedostatek formálních náležitostí by v listině uvedená závěť neobstála jako platný právní úkon*." S těmito závěry komentářové literatury a judikatury autor práce souhlasí. Pokud například dědic zničil závěť zůstavitele, která ale byla neplatná, nemění to sice ničeho ohledně okruhu dědiců apod., ovšem dědic se snažil vyvolat uspořádání dědické posloupnosti v rozporu s vůlí zůstavitele[70] a pouze v důsledku jeho omylu k tomu nedošlo. Jinými slovy, v zásadě v každém případě, ve kterém se dědic dopustí zavrženíhodného činu proti neplatné poslední vůli zůstavitele, nebude dědic vědět o tom, že poslední vůle je neplatná (jinak by tak nečinil). Nebylo by spravedlivé, aby dědic, který roztrhal platnou závěť, nebyl způsobilý dědit, ale dědic, který rovněž úmyslně roztrhal neplatnou závět v domnění, že je platná, způsobilý dědit byl. V obou případech dědicové jednali úmyslně a snažili se narušit dědický pořádek. Z tohoto důvodu by měli být oba dědicky nezpůsobilí.

Na základě výše uvedeného je autor práce názoru, že dědickou nezpůsobilost by měl způsobit i pokus zavrženíhodného činu. Jestliže osoba měla v úmyslu zničit poslední pořízení zůstavitele např. tím, že vhodí závěť zůstavitele do ohně, ovšem závěť zničena nebyla, jelikož se osoba netrefila a z místa odešla v domnění, že je závěť zničena, měla by být i taková osoba dědicky nezpůsobilá. Osoba totiž měla úmysl zničit poslední pořízení a učinila pro to vše potřebné a jen dílem náhody ke zničení nedošlo.

[69] FIALA Roman, BEEROVÁ Kamila. In. FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720)…, 39 s., shodně KITTEL, David In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. Komentář…, 1557 s. (§ 1481)

[70] K této podmínce viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. září 2015, sp. zn. 21 Cdo 5543/2015 rozebrané výše.

3.3 Závěr

Třetí kapitola této práce se zabývala druhou skutkovou podstatou dědické nezpůsobilosti, která spočívá v zavrženíhodném činu dědice proti zůstavitelově poslední vůli. Tato skutková podstata postupem času neprošla tak razantním vývojem, jako tomu bylo například u první skutkové podstaty. Zákonodárce je třeba pochválit za vložení demonstrativního výčtu zavrženíhodných činů do ust. § 1481 OZ, z něhož lze alespoň částečně vyvodit, v čem má takovýto čin spočívat.

Co se týče podmínek pro naplnění této skutkové podstaty, ty nejsou nijak složité a bude záležet zejména na skutkových okolnostech jednotlivých případů, zda se bude jednat o zavrženíhodný čin či nikoli. Na rozdíl od první skutkové podstaty zde odpadají problémy týkající se spáchání činu po smrti zůstavitele, kdy v tomto případě zákon stanoví, že i tehdy nastává dědická nezpůsobilost. Dále také není pochyb o tom, že rozebíraný případ dědické nezpůsobilosti bude dopadat i na právnické osoby a dále na situace, kdy se dědic dopustí zavrženíhodného činu vůči neplatné poslední vůli zůstavitele.

4. Prominutí činu zůstavitelem

V ust. § 1481 zakotvuje OZ možnost zůstavitele prominout čin, který by jinak způsobil dědickou nezpůsobilost dědice. Jedná se o projev jedné ze základních zásad dědického práva, a to zásadu autonomie vůle zůstavitele, který má možnost rozhodnout se, zda bude osoba dědicky nezpůsobilá i přesto oprávněna dědit jeho jmění. Zákon dle své dikce požaduje, aby prominutí činu bylo výslovné, což je změnou oproti původnímu znění v OZ64, dle kterého dědic mohl dědit, jestliže mu zůstavitel tento čin *odpustil*. Ačkoli OZ upravuje prominutí činu pouze v několika málo slovech a není tomuto institutu věnováno ani samostatné ustanovení zákona, je to institut mimořádně významný a dle Horáka[71] jsou výkladové otázky týkající se prominutí činu jedněmi z nejspornějších v celém dědickém právu. V rámci této kapitoly se tak autor práce bude věnovat některým problematickým otázkám spojených s prominutím činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost, jako například, zda je možnost prominout čin i dle ust. § 1482 OZ? Má nějaký význam odlišné označování tohoto institutu v OZ64 (odpustil) a v současném OZ (prominul)? Jakou povahu má prominutí činu, jedná se o právní či faktické jednání? S tím souvisí i problematika zastoupení či formy a náležitostí prominutí činu. Všem těmto otázkám se bude věnovat převážná část této kapitoly.

4.1 Historický vývoj

Prominutí činu upravoval již OZO v ust § 540, dle kterého: „*Kdo se proti zůstaviteli dopustil zločinu, jest nehoden dědického práva, pokud z okolností nevychází najevo, že mu zůstavitel odpustil.*“ OZO tedy pracoval s termínem „odpuštění“ a vztahoval možnost odpustit čin pouze k dědické nezpůsobilosti způsobené zločinem. K tomu ale Rouček[72] uvádí, že odpuštění se může vztahovat i na druhou skutkovou podstatu upravenou v ust. § 542 OZO. Odůvodňuje to argumentem, že jestliže lze odpustit zločin, tím spíše by mělo být možné odpustit nucení či svedení k sepsání poslední vůle apod., tedy jednání, které svou závažností nedosahuje zločinu (nemusí se ani jednat o trestný čin). Ke stejnému závěru dospívá i Krčmář.[73]

OZ50 již v ust. § 522 odst. 2 pracuje s pojmem „promine“ a vztahuje nově výslovně prominutí na první i druhou skutkovou podstatu dědické nezpůsobilosti. Stejným způsobem

[71] HORÁK, Ondřej. Poslední pořízení jako výslovné prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost? Ad notam, 2019, č. 1, 3 s.
[72] ROUČEK, František. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol.: a kol. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému…, 44-45 s. (§ 542)
[73] KRČMÁŘ, Jan. In Právo občanské V. Právo dědické…, 12 s.

upravoval prominutí i vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937 v ust. § 386 a 387. OZ64 se ovšem od pojmu „promine“ odklonil a vrátil se k terminologii používané v OZO, tedy k odpuštění činu, který byl příčinou dědické nezpůsobilosti z důvodu naplnění první či druhé skutkové podstaty.

4.2 Problematické aspekty v současné právní úpravě

Jak je zřejmé z výše uvedeného stručného shrnutí vývoje prominutí činu, zákony v průběhu let pracovaly s pojmy odpustit či prominout. Rovněž ani komentářová literatura nebyla v tomto ohledu sjednocená, kdy i za účinnosti OZ64, který pracoval s pojmem odpuštění, se v některých komentářích[74] pracovalo s pojmem prominutí. Nově OZ pracuje s pojmem prominutí, a to výslovným. Dle názoru Fialy a Beerové[75] má změna v terminologii směřovat k tomu, že již nebude možné prominout čin konkludentně, jak tomu bylo za staré právní úpravy. S tímto názorem autor práce souhlasí, zákonodárce chtěl zřejmě změnou terminologie zdůraznit, že nově bude tento pojem chápán odlišně[76] a nebude již pod něj spadat konkludentní prominutí činu, což se zdůrazňuje slovy „*výslovně prominul*“. Co se ale praktické stránky týče, bude v případě zůstavitele irelevantní, zda použije při prominutí činu slova „prominout“ či „odpustit“.[77]

Nyní k již nastíněné problematice konkludentního prominutí činu. Již Rouček[78] připouštěl, že je možné prominout čin i jinak než výslovně. Na tyto závěry pak navazovaly i komentáře k OZ50 a OZ64. Nově ale OZ konkludentní prominutí nepřipouští. Odůvodnění této změny je obsaženo v důvodové zprávě k OZ, dle které:„ *Jde o reakci na poznatky z praxe, která v některých případech dospívá k závěru, že tu dědická nezpůsobilost není, s odkazem na faktické chování zůstavitele, třebaže interpretace takového chování je značně sporná a podsouvá mrtvému vůli, kterou zjevně neměl*.“[79] Zákon zde sleduje ten účel, aby

[74] KOVÁŘ, Ondřej. In FIALA, Josef, KINDL, Milan et al. Občanský zákoník. Komentář…, 811 s. (§ 469)
[75] FIALA Roman, BEEROVÁ Kamila. In. FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720)…, 39-40 s.
[76] OZ i v jiných částech používá odlišnou terminologii, aby upozornil na změnu chápání daného pojmu, např. pojmy právní úkon a právní jednání.
[77] ŠEŠINA, Martin, MUZIKÁŘ, Ladislav, DOBIÁŠ, Petr. Dědické právo. Praktická příručka. Praha: Leges, 2019, 211 s.
[78] ROUČEK, František. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol.: a kol. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému…, 44-45 s. (§ 542)

[79] Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku, konsolidované znění [online]. Praha. 3. února 2012 [cit. 22. září 2022]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZkonsolidovana-verze.pdf, 362 s.

bylo naprosto zřejmé, že zůstavitel věděl o konkrétním činu dědice, který způsobil dědickou nezpůsobilost a tento konkrétní čin mu prominul, jinými slovy, aby zůstavitel věděl, co promíjí. Je nutné totiž pamatovat na to, že první a druhá skutková podstata nevyžadují, aby zůstavitel věděl o spáchaném činu. Může tak nastat situace, kdy zůstavitel nemá povědomí, že jeho dědic je nezpůsobilý dědit. Zákon tak v tomto případě více chrání zůstavitele a snaží se předejít sporným situacím, kdy nebude zřejmé, zda daný konkrétní čin byl zůstavitelem prominut či nikoli.

Nutné je v této souvislosti vymezit, co se myslí oním výslovným či konkludentním prominutím. Právní úpravu výslovného či konkludentního jednání nalezneme v ust. § 546 OZ. Názory na to, co se rozumí výslovným jednáním, jsou odlišné. Dle Handlara[80] se výslovným projevem vůle rozumí projev učiněný slovy, ať ústně či písemně. Konkludentním projevem pak rozumí projev učiněný jinak než slovy, půjde tak o určité chování osoby, ze kterého bude možné usuzovat na jeho vůli (např. kývnutí hlavou). Naproti tomu Melzer[81] spojuje výslovné jednání s takovým jednáním, které je jednoznačné (tím může být i zmíněné kývnutí). Za konkludentní projev pak považuje projev, na jehož obsah se usuzuje z určitého jednání, jde tedy o nepřímé projevení vůle. Toto rozlišování má pak důsledky právě v případě výslovného prominutí činu. Při prvním, užším pojetí, by souhlasné kývnutí hlavou, na otázku, zda zůstavitel čin dědici promíjí, nebylo možné brát v potaz, jelikož nebylo učiněno výslovně. Dle názoru autora práce je takovýto přístup nesprávný a s ohledem na již zmíněnou zásadu autonomie vůle zůstavitele, bude ta naplněna více při aplikaci širšího pojetí zastávaného Melzerem. Takovýto výklad je ostatně v souladu s odůvodněním v důvodové zprávě, zmíněné výše. Zákonodárce požadavkem na výslovné prominutí činu sledoval cíl, aby nedocházelo k situacím, kdy v rámci určité sporné situace bude zůstaviteli podsouvána vůle, kterou projevit nechtěl. V případě, že budeme výslovný projev vůle chápat jako projev vůle jednoznačný (v širším pojetí), bude cíl zákonodárce naplněn. Nezáleží totiž na formě, v jaké zůstavitel prominutí učinil, ta může být písemná či ústní[82], ale na obsahu. A pokud ten bude jednoznačný (např. ono souhlasné kývnutí hlavou), mělo by se takové jednání posoudit jako

[80] HANDLAR, Jiří. In LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 – 654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, 1741 s.
[81] MELZER, Filip. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol.: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654. Praha: Leges, 2014, 514-515 s.
[82] FIALA Roman, BEEROVÁ Kamila. In. FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720)…, 40 s. (§ 1482)

výslovné a mělo by takové prominutí mít právní účinky. Ke stejným závěrům dospívá i Horák.[83]

V souvislosti s touto problematikou se pak objevuje otázka, zda je možné čin prominout tím, že zůstavitel ve svém posledním pořízení povolá za dědice osobu dědicky nezpůsobilou. Komentářová literatura[84] zastává názor, že tímto způsobem není možné čin prominout, a to z důvodu, že zákon vyžaduje prominutí výslovné. Argumentuje se také tím, že zůstavitel musí o činu vědět a tato vědomost by měla být zřejmá z obsahu prominutí činu. Opačný názor pak zastává Horák[85], který argumentuje zejména širším chápáním pojmu „výslovně". Dle názoru autora práce, pokud by zde nastala situace, kdy by se dědic vůči zůstaviteli dopustil činu povahy úmyslného trestného činu, o kterém by musel zůstavitel vědět (např. ublížení na zdraví zůstaviteli), a i po tomto činu by zůstavitel nezpůsobilého dědice povolal v závěti, mělo by se povolání za dědice posoudit i jako prominutí činu, i když se o prominutí činu v textu posledního pořízení nijak zůstavitel nezmínil. Je zde totiž jednoznačné, že zůstavitel čin promíjí, když o důvodu nezpůsobilosti musel vědět, a i přesto na daného dědice v poslední vůli pamatoval. Nutným předpokladem je ovšem vědomost zůstavitele o činu dědice. Na základě výše uvedeného je dle názoru autora možné považovat jako výslovné prominutí činu i situaci, kdy zůstavitel sepíše závěť a po naplnění některé ze skutkových podstat dědické nezpůsobilosti provinilého dědice v závěti i přesto ponechá. Opět by zde ale musela být naplněna podmínka, že prominutí je jednoznačné, tedy, že zůstavitel měl vědomost o spáchaném činu a že se jej dopustil dědic, kterého uvedl v posledním pořízení. V případě pochybností či nejasného skutkového stavu by nebyla naplněna podmínka výslovného prominutí a dědic by tak byl stále nezpůsobilý dědit. Není tak relevantní, jakým způsobem čin zůstavitel promine, ale zda bude prominutí jednoznačné. Jednoznačnost pak může plynout nejen ze samotného textu písemného prominutí činu, ale i z chování zůstavitele a dalších okolností.

Prominutí činu se může dle zákonné dikce aplikovat pouze v případě, kdy se jedná o dědickou nezpůsobilost dle ust. § 1481 OZ, tedy nezpůsobilost způsobenou činem povahy úmyslného trestného činu nebo zavrženíhodným činem, jelikož u dědické nezpůsobilosti na základě ust. § 1482 OZ prominutí zákon nijak neupravuje. Stejný názor opět zastává

[83] HORÁK, Ondřej. Poslední pořízení jako výslovné prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost…, 4 s.
[84] FIALA Roman, BEEROVÁ Kamila. In. FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720…, 40 s. (§ 1482), shodně ŠEŠINA Martin. In DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ŠEŠINA, Martin a kol. Občanský zákoník…, § 1482
[85] HORÁK, Ondřej. Poslední pořízení jako výslovné prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost…, 5 s.

komentářová literatura[86] s odůvodněním, že v tomto případě dědické nezpůsobilosti je dědic vyloučen pouze ze zákonné dědické posloupnosti, zůstavitel tak může povolat dědice např. prostřednictvím závěti a dědická nezpůsobilost dědice nenastane. Zde by mohlo být namítnuto, že zůstavitel by ono prominutí musel učinit v přísnější formě, která je požadovaná pro závěť či dědickou smlouvu. Proto se objevují i opačné názory Šešiny[87] a na něj navazujícího Horáka[88]. Dle jejich názoru by se mělo v takovém případě postupovat analogicky a umožnit i v těchto případech zůstaviteli čin prominout. Horák také správně používá *argumentum a fortiori:* pokud může zůstavitel prominout i velmi závažný násilný úmyslný trestný čin, měl by mít také možnost prominout např. psychické domácí násilí na něm páchané.[89]

Konečně je třeba vyřešit, jakou povahu má ono prominutí činu. Za účinnosti OZO nebylo prominutí činu považováno za právní jednání, nýbrž za jednání faktické.[90] Fiala a Beerová naopak označují prominutí činu jako právní jednání.[91] V současné době nepanuje shoda ani v zahraničí, kdy v Rakousku se prominutí chápe spíše jako právní jednání, v Německu naopak jej považují za jednání faktické.[92] Autor práce se kloní spíše k prvnímu, rakouskému, pojetí. Dle názoru autora jsou totiž v případě prominutí činu naplněny všechny předpoklady pro právní jednání, tedy projev vůle, zaměřenost na vyvolání právních následků a aprobace právním řádem. Zůstavitel prominutím činu chce vyvolat právní následky, které spočívají v tom, že osoba nabude v době smrti zůstavitele dědickou způsobilost a OZ tyto následky s prominutím činu výslovně spojuje. Dále také je v případě pojetí prominutí činu jako právního jednání více chráněn zůstavitel. Předpokladem pro prominutí bude svéprávnost zůstavitele, svobodná a vážná vůle, prosta omylu apod., jelikož ten bude právně jednat. Zůstavitel tak bude chráněn před situacemi, kdy by učinil prominutí činu v nátlaku ze strany nezpůsobilého dědice či ve stavu omezené svéprávnosti. Vzhledem k tomu, že se jedná o právní jednání, bude zřejmě možné podmínit prominutí činu. Bude tak naplněna autonomie

[86] Např. KITTEL, David. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. Komentář…, § 1558 s. (§ 1482)
[87] ŠEŠINA Martin. In DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ŠEŠINA, Martin a kol. Občanský zákoník…, § 1482.
[88] HORÁK, Ondřej. Poslední pořízení jako výslovné prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost…, 6 s.
[89] Tamtéž.
[90] ROUČEK, František. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol.: a kol. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému…, 39 s. (§ 540).
[91] FIALA Roman, BEEROVÁ Kamila. In. FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720)…, 40 s. (§ 1482),
[92] HORÁK, Ondřej. Poslední pořízení jako výslovné prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost…, 6 s. Pro srovnání, stejnou argumentaci používal i Rouček, který tím zdůvodnil aplikaci prominutí činu i na druhou skutkovou podstatu – viz výše.

vůle zůstavitele, který může dát dědici možnost stát se opět způsobilým, jestliže svůj čin určitým způsobem odčiní.

Důležitou otázkou je také problematika zastoupení zůstavitele v případě prominutí činu, odvolatelnost prominutí a jeho rozsah. Rouček[93] za účinnosti OZO možnost zastoupení zůstavitele při prominutí činu vylučoval, stejně tak to vylučovala judikatura za účinnosti OZ64.[94] Na tomto závěru je nutné setrvat i v současné době. Důvodem zde je zejména skutečnost, že všechny skutkové podstaty dědické nezpůsobilosti předpokládají, že bude určitým způsobem dotčen přímo zůstavitel, případně jeho předci, potomci či manžel. Jestliže je tak zasaženo přímo do osobní sféry zůstavitele, měl by to být také pouze on, kdo by takový čin mohl prominout. Druhým důvodem je rovněž skutečnost, že v praxi bude prominutí činu obsaženo zejména v závěti či v jiném pořízení pro případ smrti, kde je zastoupení vyloučeno. K závěrům o nezastupitelnosti dochází i Horák[95], který argumentuje také zahraniční literaturou. U odvolatelnosti se v současnosti dovozuje, že prominutí činu je neodvolatelné,[96] bohužel ovšem bez bližší argumentace. Opačný názor pak zastává Horák[97], který odvolatelnost prominutí dovozuje z pojetí prominutí činu jako právního jednání. Autor práce se ztotožňuje s druhým názorem, kdy bude spíše opět naplněna zásada autonomie vůle zůstavitele. Konečně k rozsahu prominutí činu. Tato problematika není v zásadě v žádné komentářové literatuře řešena. Výjimkou je Muzikář[98], který za účinnosti OZ64 dovozoval, že později sepsanou závětí je možné prominout čin nezpůsobilého dědice. Konkrétně uvádí, že pokud v takové závěti zůstavitel pamatoval na nezpůsobilého nepominutelného dědice, ovšem v rozsahu menším, než byl jeho povinný díl, je nutné takovou situaci posoudit jako částečné odpuštění pouze v tom rozsahu stanovené závětí. Tedy ohledně části povinného dílu neopominutelného dědice, na kterou v závěti (prominutí činu) nebylo pamatováno, je dědic stále nezpůsobilý ji nabýt. S tímto názorem se autor práce ztotožňuje. Částečné prominutí činu jednak naplňuje autonomii vůle zůstavitele a dále je toto tvrzení rovněž podpořeno

[93] ROUČEK, František. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol.: a kol. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému…, 44-45 s. (§ 542)
[94] Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka Liberec, ze dne 11. 11. 2005, sp. zn. 35 Co 949/2005
[95] HORÁK, Ondřej. Ke vztahu prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost a vydědění pro dědickou nezpůsobilost…, 19 s.
[96] ŠEŠINA Martin. In DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ŠEŠINA, Martin a kol. Občanský zákoník…, § 1482, shodně za účinnosti OZO ROUČEK, František. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol.: a kol. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému…, 39 – 40 s.
[97] HORÁK, Ondřej. Ke vztahu prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost a vydědění pro dědickou nezpůsobilost…, 19 s.
[98] MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel. Občanský zákoník: velký akademický komentář. 1. svazek (§ 1 – 487). Praha: Linde, 2008, 1177 s.

argumentem a fortiori.[99] Jestliže lze pominout čin zcela, mělo by být možné jej prominout i částečně.

4.3 Závěr

Tato kapitola se věnovala prominutí činu, který zakládá dědickou nezpůsobilost dědice. Na základě výše uvedených některých problematických aspektech lze vidět, že i když jde o institut upravený v jedné větě, které není věnován ani samostatný odstavec, je o to více problematický a v mnoha oblastech také sporný. Na základě výše uvedených poznatků je nyní možné souhrnně odpovědět na otázky položené v úvodní části této kapitoly. Prvně je třeba konstatovat, že prominutí činu, ačkoli je upraveno v ust. § 1481 OZ, je možné vztáhnout i na ust. § 1482 OZ, tedy i na třetí a čtvrtou skutkovou podstatu dědické nezpůsobilosti. Změna terminologie z „odpuštění" na „prominutí" má spíše ten význam, aby upozornil na změnu oproti předchozí úpravě, která umožňovala odpuštění činu i konkludentně, což již v současnosti není možné, jelikož zákon přímo požaduje výslovné prominutí. Tato změna ovšem přinesla nejasnosti ohledně významu pojmu „výslovně", kdy část literatury spojuje s tímto pojmem význam „jednoznačně", druhá část vnímá tento pojem jako požadavek učinit projev přímo slovy, které se budou týkat konkrétního činu a jeho prominutí. Konečně je pak třeba setrvat na názoru nezastupitelnosti při projevu vůle prominout čin, ovšem částečné prominutí či odvolání prominutí činu by mělo být v současné době právně možné. Rozhodující v těchto sporných otázkách bude judikatura, které je ovšem zatím ve vztahu k prominutí činu velmi málo.

[99] HORÁK, Ondřej. Ke vztahu prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost a vydědění pro dědickou nezpůsobilost…, 18 s.

5. Zvláštní skutkové podstaty dědické nezpůsobilosti

Obsahem této kapitoly budou zbylé dvě skutkové podstaty dědické nezpůsobilosti. První z nich řeší situaci, kdy probíhá v den zůstavitelovy smrti řízení o rozvodu manželství zůstavitele, které bylo zahájeno na jeho návrh podaný v důsledku toho, že se druhý manžel dopustil činu naplňujícího znaky domácího násilí. Druhá skutková podstata dopadá na případy, kdy byl rodič zbaven rodičovské odpovědnosti proto, že výkon rodičovské odpovědnosti zneužíval, nebo z vlastní viny závažným způsobem zanedbával.

Obě tyto skutkové podstaty mají společné to, že se uplatní pouze v případech zákonné dědické posloupnosti. Tím se odlišují od případů dědické nezpůsobilosti uvedených v ust. § 1481 OZ. Pokud zde bude jiný dědický titul (např. dědická smlouva, či závěť), tyto skutkové podstaty se nepoužijí. To platí i v případě, kdy zůstavitel sepsal před podáním návrhu na rozvod závěť, ve které povolal jako dědice svého manžela. Důvodem je skutečnost, že dědický titul v podobě závěti má přednost před děděním ze zákona, to ostatně upravuje výslovně OZ v ust. § 1633 věta první.

V této části diplomové práce bude čtenář seznámen se stručným historickým vývojem, zejména bude ale obsahem vymezení jednotlivých podmínek a upozornění na úskalí, která mohou v souvislosti s nimi vzniknout.

5.1 Dědická nezpůsobilost manžela

O této skutkové podstatě můžeme hovořit jako o staronové, jelikož v OZ64 bychom tento případ dědické nezpůsobilosti hledali marně. Současně ale nejde na našem území o úpravu neznámou. Obdobný případ totiž upravoval již OZO v ust. § 759, které stanovilo že: „*Manžel rozvedený ze své viny nemá zákonného dědického práva a nároku na zákonný přednostní odkaz. Oboje jest pozůstalému manželu odepřeno i tehdy, jestli zůstavitel již podal žalobu o rozluku nebo rozvod manželství z viny druhého a žalobě se vyhoví*“. Již z dikce je zřejmý rozdíl oproti dnešní právní úpravě. OZO zde jasně hovoří o tom, že žalobě o rozluku nebo rozvodu musí být vyhověno. Jedná se tak o požadavek přísnější, jelikož manželství musí být rozvedeno. Na první pohled jde ale o zvláštní podmínku, jelikož smrt účastníka řízení o rozvodu je dle současné právní úpravy[100] překážkou řízení, jejíž následek je neodstranitelný[101]

[100] ust. § 386 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
[101] JIRSA Jaromír. In JIRSA, Jaromír. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-11-23]. § 386

a má za následek zastavení řízení. Žalobě o rozluce nebo rozvodu manželství by tedy nemohlo být vyhověno, jestliže by zůstavitel (účastník řízení) zemřel. Stejnou otázku si kladly i tehdejší soudy za účinnosti OZO. Nejvyšší soud Československé republiky ovšem vydal přelomový judikát[102], ve kterém stanovil, že se v řízení má pokračovat i po smrti zůstavitele, a to právě z toho důvodu, aby mohla být vyslovena vina či nevina manžela na rozvodu manželství. Naproti tomu smrt žalovaného manžela nebyla důvodem pro to, aby se v řízení i nadále pokračovalo.[103] Na druhou stranu, zákon nepožadoval, aby čin naplňoval znaky domácího násilí, postačovalo pouze, že zde byla vina na straně druhého manžela. Rouček[104] k tomuto dodává, že vina může být na obou stranách, tedy i zůstavitel se v jistém rozsahu mohl zapříčinit o zánik manželství.

Za účinnosti OZ50 došlo k vypuštění tohoto institutu. K obnově nedošlo ani v OZ64. Toliko k historii této skutkové podstaty. Nyní se autor bude zabývat jednotlivými podmínkami, které musí být splněny a s tím spojenými problémy, které mohou v praxi nastat.

První podmínkou, kterou lze z dikce ust. § 1482 odst. 1 OZ vyvodit je, že řízení o rozvodu musí probíhat v den zůstavitelovy smrti. Rozhodným tak bude okamžik zahájení řízení a jeho skončení. Dle ust. § 82 odst. 1 OSŘ je řízení zahájeno dnem, kdy soudu došel návrh na jeho zahájení. Vyjma případů, kdy bude návrh zaslán prostřednictvím veřejné datové sítě nebo elektronické aplikace určené k podání návrhu, bude rozhodný den, ve kterém návrh došel soudu, nikoli přesně stanovený okamžik (hodina, minuta).[105] Vyvstává zde pak otázka, jak řešit situaci, kdy zůstavitel zemře poté, co odešle návrh na rozvod manželství soudu, ale zemře dříve, než návrh soudu dojde? I když bude v dnešní době časový okamžik mezi podáním návrhu na rozvod provozovateli poštovních služeb a jeho doručením soudu v řádech několika málo dnů, může k němu dojít a je tak potřeba vyřešit, zda budou předpoklady pro dědickou nezpůsobilost manžela splněny.

Z hlediska jazykového výkladu ust. § 1482 odst. 1 OZ lze usuzovat, že v takovém případě by nebyly podmínky pro dědickou nezpůsobilost splněny, jelikož řízení o rozvod manželství neprobíhalo. Pokud by zákonodárce chtěl, aby nezpůsobilost dědit nastala již podáním návrhu, mohl by naformulovat znění ust. § 1482 odst. 1 OZ například takto: „Podal-

[102] Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 10. 2. 1928, sp. zn. Rv I 983/27
[103] Tamtéž.
[104] ROUČEK František. In ROUČEK František, SEDLÁČEK Jaromír, Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému…, 385 s. (§ 759)
[105] LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 334 s. (§ 82)

li zůstavitel návrh na rozvod manželství…“. Důvodová zpráva[106] k OZ se ovšem obdobným způsobem vymezuje k této podmínce dědické nezpůsobilosti, když stanoví: „*po zůstaviteli nedědí jako zákonný dědic manžel, který se vůči zůstaviteli dopustil činu, který naplňuje znaky domácího násilí, podal-li zůstavitel návrh na rozvod manželství i z tohoto důvodu*“. Pro srovnání, i dle ust. § 759 OZO (viz výše), stačilo, aby žaloba byla podána. Je sice pravdou, že dle OZO muselo být žalobě vyhověno, to ovšem dle výše zmíněné judikatury mohlo být učiněno i po smrti zůstavitele. Dle názoru autora by mělo dojít k aplikaci dědické nezpůsobilosti i v případě, že zůstavitel zemře po podání návrhu, ale před jeho dojitím soudu. Zůstavitelova vůle totiž jednoznačně směřovala k tomu, aby bylo manželství rozvedeno a pokud se skutečně manžel dopustil činu naplňujícího znaky domácího násilí vůči zůstavitelovi, neměl by tento manžel dědit po zůstavitelovi jen kvůli tomu, že zůstavitel zemřel před dojitím návrhu soudu.

Druhým předpokladem je návrh na rozvod manželství podaný zůstavitelem. Návrh na rozvod manželství je upraven v ust. § 384 ZŘS, dle kterého mohou nastat následující situace. Návrh podá buď zůstavitel sám, druhý manžel se k návrhu zůstavitele připojí, nebo návrh podají oba manželé společně, či pouze manžel zůstavitele. Problémy by mohly nastat především v posledních dvou zmiňovaných případech. Jako nejvíce problematický se jeví případ, kdy návrh by podal pouze druhý manžel, který se měl dopustit činu naplňujícího znaky domácího násilí na zůstavitelovi. OZ s takovou možností nepočítá a dle doslovného znění ust. § 1482 odst. 1 OZ by v takovém případě nemělo dojít k dědické nezpůsobilosti manžela zůstavitele. Tento závěr je ale dle několika autorů[107] neúnosný a s tímto závěrem se autor této práce plně ztotožňuje. Účelem daného ustanovení je ochrana zůstavitele, vůči kterému se manžel dopustil činu naplňujícího znaky domácího násilí. Důvodem dědické nezpůsobilosti manžela je tak onen čin naplňující znaky domácího násilí a bylo by nelogické, kdyby se manžel vyvinil pouhým podáním návrhu na rozvod manželství. Určitým inspiračním zdrojem by pro případnou úpravu *de lege ferenda* mohlo být ust. § 1933 BGB. Dle tohoto ustanovení dochází k vyloučení dědického práva manžela i tehdy, když se zůstavitel k návrhu podaným druhým manželem připojil.[108] Zůstavitel by tak mohl ovlivnit, zda dědická

[106] Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku, konsolidované znění [online]. Praha. 3. února 2012 [cit. 24. listopadu 2021]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZkonsolidovana-verze.pdf, 362 s.
[107] FIALA Roman, BEEROVÁ Kamila. In. FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720)…, 43 s. (§ 1482)
[108] Je ale třeba zmínit, že BGB upravuje institut dědické nezpůsobilosti manžela velmi široce. Dle ust. § 1933 BGB není třeba, aby došlo k činu naplňujícím znaky domácího násilí, ale stačí pouze, aby byly naplněny předpoklady pro rozvod manželství a zůstavitel podal návrh na rozvod, či se k němu připojil. Jak zmiňuje i

nezpůsobilost manžela nastane či nikoli. Co se týče společného návrhu zůstavitele a jeho manžela, zde odborná literatura[109] dochází k závěru, že v tomto případě by nejspíš měla být podmínka spočívající v podání návrhu zůstavitelem splněna a mělo by dojít k aplikaci ust. § 1482 odst. 1 OZ a následkům s tím spojených.

Třetím a zároveň posledním předpokladem je, že manžel se musí vůči zůstavitelovi dopustit činu naplňujícího znaky domácího násilí a výše zmíněný návrh zůstavitele musí být podán právě v důsledku tohoto činu. Prvně považuji za vhodné vymezit, co se rozumí činem naplňujícím znaky domácího násilí. V OZ a ani v jiném právním předpise soukromého práva nenajdeme definici pojmu domácího násilí.[110] Pojem domácí násilí se ale pokusila vymezit důvodová zpráva k zákonu č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.[111] Jeho definiční znaky jsou tak vymezeny především v literatuře[112], přičemž se jedná o tyto znaky. K násilí, ať psychickému či fyzickému, dochází mezi osobami blízkými (i) zpravidla neveřejně (ii), toto násilí se opakuje (nejde tedy o jednorázový útok) a při těchto opakujících se útocích je jedna osoba stále útočníkem, druhá pouze obětí, role se tak nevyměňují (iii). Domácí násilí může mít různou podobu, ať již jde o fyzické násilí, sexuální, či psychické. Z hlediska této skutkové podstaty dědické nezpůsobilosti bude relevantní zejména domácí násilí psychické, jelikož v ostatním případech lze předpokládat, že čin bude mít povahu úmyslného trestného činu a dojde k dědické nezpůsobilosti dle ust. § 1481 OZ. Psychické násilí může spočívat v citovém vydírání, ponižování, vyhrožování či zastrašování.[113] Dle důvodové zprávy k OZ se musí jednat o „nejkřiklavější případ“, z čehož lze dovozovat, že čin musí dosáhnout určitého stupně závažnosti.[114]

---

důvodová zpráva k OZ, tak tato právní úprava v BGB bývá často předmětem kritiky. Ta spočívá v tom, že v případě jednostranného návrhu na rozvod podaný manželem A, nastává dědická nezpůsobilost na straně druhého manžela B. Jestliže by ale zemřel druhý manžel B, tak manžel A dědí a dědická způsobilost nenastává. K tomu více HOEREN Thomas, HK-BGB/Thomas Hoeren, 5. Aufl. 2007, BGB § 1933, [online]. Dostupné zde: https://beck-online.beck.de/Dokument?vpath=bibdata%2Fkomm%2FSchDoeEbeKoBGB_5%2FBGB%2Fcont%2FSchDoeEbeKoBGB.BGB.p1933.htm

[109] FIALA Roman, BEEROVÁ Kamila. In. FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720)…, 43 s., dále také ŠEŠINA Martin. In DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ŠEŠINA, Martin a kol. Občanský zákoník…, § 1482

[110] ČUHELOVÁ Kateřina. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, 692 s. (§ 751)

[111] Dostupná zde: https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=828&ct1=0.

[112] ČUHELOVÁ Kateřina. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975…, 692 s. (§ 751)

[113] HRUŠÁKOVÁ, Milana. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655−975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, § 751, marg. č. 3.

[114] Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku, konsolidované znění [online]. Praha. 3. února 2012 [cit. 24. listopadu 2021]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZkonsolidovana-verze.pdf, 362 s.

Komplikace se ale mohou vyskytnout v případě dokazování psychického násilí, jelikož jak již plyne z definičních znaků domácího násilí, to se často odehrává pouze za přítomnosti útočníka a oběti. Je ale otázkou, zda vůbec k dokazování v řízení dojde. Šešina[115] totiž argumentuje tím, že k dědické nezpůsobilosti manžela dochází již podáním návrhu na rozvod zůstavitelem. Jestliže zůstavitel ihned po podání návrhu zemře, bude řízení zastaveno, nedojde k dokazování a nebude určeno najisto, zda k domácímu násilí skutečně došlo. Z tohoto pohledu by tak stačilo zůstavitelovi v návrhu pouze tvrdit, že se manžel vůči němu dopustil činu naplňující znaky domácího násilí. Jak ale správně tvrdí Svoboda a Klička[116], takto automaticky to brát nelze, jelikož tvrzení zůstavitele v návrhu na rozvod se nemusejí zakládat na pravdě. Podstatou této skutkové podstaty je nezpůsobilost dědit právě z důvodu domácího násilí, jehož obětí byl zůstavitel. Proto tento důvod musí být postaven najisto. Řešením dané situace by mohla být aplikace ust. § 170 ZŘS, které upravuje postup pozůstalostního soudu v případě sporných skutečností.[117] Dle tohoto ustanovení odkáže pozůstalostní soud toho z účastníků, jehož dědické právo se jeví se zřetelem k okolnostem případu jako nejslabší, aby své právo uplatnil žalobou a byly tak prokázány u soudu skutečnosti, které jsou mezi dědici sporné. V tomto případě by se prokazovala existence domácího násilí.

Proti tomuto řešení by mohlo být namítáno, že jestliže podal zůstavitel návrh na rozvod manželství a uvedl v návrhu, že se vůči němu dopustil druhý manžel domácího násilí, je zřejmé, že si soužití s manželem již dále nepřeje, tím pádem lze usuzovat i na vůli zůstavitele, aby po něm druhý manžel nedědil. Navíc manžela lze vyloučit z dědění i pouhou negativní závětí dle ust. § 1649 odst. 2 OZ.

Autor práce ale souhlasí s řešením spočívajícím v postupu dle ust. § 170 ZŘS. OZ totiž v ust. § 1482 odst. 1 stanoví, že návrh na rozvod musí být zůstavitelem podán v důsledku činu naplňujícího znaky domácího násilí. Nezbytnou podmínkou je tudíž skutečná existence činu naplňujícího znaky domácího násilí. V případě, že ze zůstavitelova návrhu na rozvod není dostatečně jasné, že došlo k domácímu násilí (zejména nejsou-li přiloženy přesvědčivé důkazy), je vhodné řešit situaci prostřednictvím ust. § 170 ZŘS, jelikož je zde skutkový spor o dědické právo.

[115] ŠEŠINA Martin. In DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ŠEŠINA, Martin a kol. Občanský zákoník…, § 1482
[116] SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondrej. Dědické právo v praxi…, 8 s.
[117] Shodně ŠEŠINA, Martin, MUZIKÁŘ, Ladislav, DOBIÁŠ, Petr. Dědické právo. Praktická příručka…, 210 s.

V případě splnění všech výše zmíněných podmínek dojde k dědické nezpůsobilosti manžela zůstavitele. Účinky ovšem nenastávají pouze pro něj. V ust. § 1483 OZ je výslovně uvedeno, že potomek manžela, který byl vyloučen z dědického práva, nenastupuje při zákonné dědické posloupnosti na jeho místo a je také vyloučen z dědění (někdy je tato skutečnost označována jako „dědičný hřích“[118]). Jak již bylo uvedeno v první kapitole této práce, podmínkou je, že se musí jednat o potomka pouze manžela, nikoli o potomka, jehož rodičem je i zůstavitel (v takovém případě by potomek dědil v první dědické zákonné třídě dle ust. § 1635 OZ). Je nutné pamatovat na to, že tento potomek je vyloučen pouze ze zákonné dědické posloupnosti, nic tak nebrání tomu, aby zůstavitel povolal potomka svého manžela závětí apod. Závěrem k tomuto důvodu dědické nezpůsobilosti je žádoucí uvést, že obdobně se tento institut použije v případě registrovaných partnerů, a to dle ust. § 3020 OZ.

5.2 Dědická nezpůsobilost rodiče

Jak již naznačuje důvodová zpráva k OZ, jedná se o úpravu novou, jelikož ji neznal ani OZO, ani žádný jiný pozdější občanský zákoník účinný na našem území. Smyslem této skutkové podstaty je vyloučit rodiče ze zákonné dědické posloupnosti v případě, že jejich dítě (zůstavitel) zemře. Důvodem pro vyloučení rodiče je zbavení jeho rodičovské odpovědnosti proto, že ji či její výkon zneužíval nebo že výkon rodičovské odpovědnosti z vlastní viny závažným způsobem zanedbával. Tato úprava je žádoucí, jelikož dle ust. § 1525 OZ je nesvéprávná osoba nezpůsobilá pořizovat o svém majetku pro případ smrti. Výjimku z tohoto pravidla upravuje zejména ust. § 1526 OZ. Toto ustanovení umožňuje pořizovat pro případ smrti osobě, která dovršila patnácti let věku a dosud nenabyla plné svéprávnosti. Osoba starší patnácti let může tedy pořizovat bez souhlasu svých rodičů, nutná je ale forma veřejné listiny pořízení. Dítě mladší patnácti let ovšem nemá jak ovlivnit, kdo se (ne)stane jeho dědicem a vzhledem k tomu, že rodiče dědí v druhé zákonné dědické třídě dle ust. § 1636 OZ, budou v zásadě vždy dědit po svém nezletilém dítěti. Shodně jako v předchozí podkapitole bude následovat rozbor podmínek dědické nezpůsobilosti upravené v ust. § 1482 odst. 2 OZ.

Nutným předpokladem je zbavení rodičovské odpovědnosti, nikoli její pozastavení či omezení. Důvod, proč zákon váže dědickou nezpůsobilost pouze na podmínku zbavení a nikoli pozastavení či omezení rodičovské odpovědnosti se zdá být jasný. Pozastavení rodičovské odpovědnosti se děje z objektivních překážek na straně rodiče (např.

[118] FIALA Roman, BEEROVÁ Kamila. In. FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720)…, § 1483

autonehoda),[119] navíc se pozastavuje pouze její výkon, rodič ale nadále zůstává nositelem rodičovské odpovědnosti. Případ omezení rodičovské odpovědnosti je již vázán na subjektivní problémy na straně rodiče (např. alkoholismus),[120] avšak v tomto případě dochází k omezení pouze části rodičovské odpovědnosti, nikoli celku, rodič tak zůstává nositelem a vykonavatelem části rodičovské odpovědnosti. Jak u pozastavení, tak i u omezení zůstává rodič nositelem a také důvody pro omezení či pozastavení nejsou natolik závažné, aby odůvodňovaly zbavení dědické způsobilosti. Bylo by tedy nepřiměřeně přísné, kdyby zákonodárce stanovil dědickou nezpůsobilost i pro tyto případy.

Pro zbavení rodičovské odpovědnosti je relevantní ust. § 871 odst. 1 OZ, kde je zbavení rodičovské odpovědnosti upraveno. Zákon zde stanovuje dva alternativní důvody pro zbavení rodičovské odpovědnosti. Prvním je zneužívání rodičovské odpovědnosti či jejího výkonu, druhým pak zanedbávání, a to závažným způsobem. Ust. § 1482 odst. 2 OZ tyto důvody pro zbavení rodičovské odpovědnosti přejímá, zároveň ale stanoví, že zanedbávání rodičovské odpovědnosti zvlášť závažným způsobem musí být z vlastní viny rodiče, k tomu podrobněji dále. Ke zbavení rodičovské odpovědnosti může dojít pouze tam, kde k zanedbávání nebo zneužití došlo nikoli ojediněle.[121] Dále musí jít o případ závažnějšího rázu, jelikož dle současné judikatury[122] je zbavení rodičovské odpovědnosti tzv. ultima ratio. Zde můžeme vysledovat určitou podobnost ve vztahu k dědické nezpůsobilosti manžela, kde se u domácího násilí vyžaduje rovněž soustavnost útoků a dle důvodové zprávy má ust. § 1482 odst. 1 OZ dopadat na nejkřiklavější případy.

Za zneužívání rodičovské odpovědnosti lze považovat např. situaci, kdy rodič získá nebo bude chtít získat prostřednictvím svého dítěte prospěch, a to v rozporu se zákonem,[123] ohrožení tělesného a duševního vývoje dítěte nebo svádění k nemorálnímu způsobu života.[124] Co si pod pojmem zanedbávání rodičovské odpovědnosti představit přibližuje judikatura.[125] Rozumí se tím zejména dlouhodobé neplnění rodičovských práv a povinností k nezletilému či

[119] KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. Rodinné právo. 2 vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 229 s.
[120] Tamtéž.
[121] PTÁČEK Lubomír. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975…, 1428 s.
[122] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2019, sp. zn. 21 Cdo 2432/2017.
[123] KITTEL, David. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. Komentář…, § 924 s. (§ 1482)
[124] WESTPHALOVÁ, Lenka. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655−975)…, § 871, marg. č. 2.
[125] Např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2873/2005.

absolutní nezájem o nezletilého.[126] Za zanedbávání závažným způsobem ovšem nelze považovat dlouhodobé neplnění vyživovací povinnosti. Vyživovací povinnost totiž není součástí rodičovské odpovědnosti dle ust. § 860 OZ.[127] Na případu neplnění vyživovací povinnosti ale můžeme zřetelně vidět prolínání skutkových podstat dědické nezpůsobilosti dle ust. § 1481 a 1482 OZ. Soustavné neplnění vyživovací povinnosti může být trestným činem dle ust. § 196 TZ. Pokud by rodič úmyslně neplnil vyživovací povinnost, tak by v případě naplnění skutkové podstaty trestného činu v ust. § 196 TZ byl dědicky nezpůsobilý dle ust. § 1481 OZ, a nikoli dle ust. § 1482 odst. 2 OZ.

Zbavit rodičovské odpovědnosti může rodiče pouze soud. O zbavení rodičovské odpovědnosti musí být rozhodnuto. Nepostačí skutečnost, že řízení v den zůstavitelovy smrti probíhá. Děje se tak v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé dle ust. § 466 ZŘS. ZŘS v ust. § 475 ovšem umožňuje, aby bylo rozhodnutí týkající se práv a povinností vyplývajících z rodičovské odpovědnosti v případě podstatné změny poměrů změněno. Vyvstává tedy otázka, zda bude rodič i nadále dědicky nezpůsobilý, když soud rozhodnutí o zbavení rodičovské odpovědnosti zruší a dojde tak k jejímu obnovení. U této situace můžeme spatřovat určitou podobnost s případem, který byl řešen u Nejvyššího soudu ČR[128] (viz výše). Zde Nejvyšší soud ČR došel k závěru, že k dědické nezpůsobilosti v důsledku spáchání trestného činu nedošlo, poněvadž došlo k zániku trestnosti činu a nedošlo tak k odsouzení. Toto rozhodnutí bylo následně podrobeno kritice ze strany odborné veřejnosti, která oprávněně namítala, že předpokladem pro zánik trestnosti činu je jeho spáchání a tím pádem došlo k naplnění podmínek dědické nezpůsobilosti. Na základě tohoto je autor této práce názoru, že byl-li rodič jednou zbaven rodičovské odpovědnosti, zakládá to jeho dědickou nezpůsobilost vůči zůstaviteli nehledě na to, zda byla rodičovská odpovědnost později obnovena. Tomu odpovídá i jazykové znění ust. § 1482 odst. 2 OZ, když zákon stanoví „*byl-li rodič zbaven…*“, tedy kdykoli v minulosti. Zákonodárce mohl formulovat znění odlišně, např. formou „*je-li rodič zbaven…“,* kdy toto znění by jasně říkalo, že se má hledět na stav věci, který zde je v době smrti zůstavitele.

Nyní se dostáváme k onomu rozdílu mezi dikcí ust. § 1482 odst. 2 a ust. § 871 odst. 1 OZ. Zákon jako podmínku pro dědickou nezpůsobilost rodiče uvádí, že ke zbavení rodičovské

[126] PTÁČEK Lubomír. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975…, 1430 s.
[127] K tomuto závěru došel Nejvyšší soud ještě před účinností OZ, a to v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2011, sp. zn. 21 Cdo 3909/2010 (R 6/2012)
[128] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2018, sp. zn. 21 Cdo 5238/2017.

odpovědnosti musí dojít tím, že ji rodič z *vlastní viny* závažným způsobem zanedbával. Požadavek, aby tak rodič činil z vlastní viny, je dle dikce zákona spojen pouze se zanedbáváním rodičovské odpovědnosti, nikoli s jejím zneužíváním. Vlastní vinu nezmiňuje ani ust. § 871 odst. 1 OZ. Komentářová literatura[129] ale zcela jasně stanovuje, že pro zbavení rodičovské odpovědnosti je nutné její zaviněné zanedbávání či zneužívání. Z tohoto pohledu se zdá být výslovné vyjádření „z vlastní viny" v ust. § 1482 odst. 2 OZ nadbytečné, jelikož zanedbání či zneužívání rodičovské odpovědnosti musí být vždy kryto zaviněním, aby mohlo dojít k jejímu zbavení soudem.

Poslední otázkou, kterou se tato práce bude v rámci dědické nezpůsobilosti rodiče zabývat, je, zda nezpůsobilost dědit trvá i po zániku rodičovské odpovědnosti. Rodičovská odpovědnost zaniká okamžikem, kdy dítě nabude plné svéprávnosti.[130] Z důvodové zprávy lze usuzovat, že účinky dědické nezpůsobilosti trvají i po nabytí svéprávnosti zůstavitele, když se uvádí následující: *„Nabude-li dítě posléze svéprávnosti, resp. pořizovací způsobilosti, nelze mu bránit, aby se rozhodlo i takového rodiče povolat za svého dědice pořízením pro případ smrti"*. I literatura[131] zastává tento názor. S tím lze zcela souhlasit. Zánikem rodičovské odpovědnosti nabytím svéprávnosti se totiž nic nemění na tom, že se rodič provinil vůči svému dítěti tím, že rodičovskou odpovědnost a práva z ní plynoucí zneužíval či jejich výkon zanedbával.

5.3 Shrnutí dědické nezpůsobilosti manžela a rodiče

Tato kapitola měla čtenáře seznámit s podmínkami, které jsou nezbytné pro aplikaci zvláštních skutkových podstat dědické nezpůsobilosti a upozornit na některé problematické případy, které se mohou v praxi vyskytnout. Ač se může zdát, že k těmto případům nebude docházet v praxi často, nelze na jejich úpravu opomenout. Zejména dědická nezpůsobilost manžela může v současné situaci narůstat na významu. V souvislosti s pandemií Covidu-19 výrazně přibylo případů domácího násilí[132] a v kombinaci s poměrně vysokým počtem

[129] PTÁČEK Lubomír. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975…, 1428 s.
[130] KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. Rodinné právo…, 213 s.
[131] ŠEŠINA, Martin, MUZIKÁŘ, Ladislav, DOBIÁŠ, Petr. Dědické právo. Praktická příručka…, 210 s.
[132] To potvrzuje i Výzkumná zpráva Fakulty humanitních studií a Sociologického ústavu Akademie věd, vypracovaná Blankou Nyklovou a Danou Moree, dostupná zde: https://fhs.cuni.cz/FHS-2587-version1-nasili_na_zenach_v_souvislosti_s_covid_19.pdf

rozvodů[133] se zvyšuje potencionální aplikační rozsah této skutkové podstaty dědické nezpůsobilosti. O to více je nešťastné, že tato skutková podstata přináší mnoho nejasných výkladových otázek, z nichž některé byly předmětem rozboru výše. Nezbývá než vyčkat na judikaturu, která by mohla dané problémy vyjasnit a nastolila by tak tolik žádoucí právní jistotu v institutu dědické nezpůsobilosti, který značně zasahuje do práv dědiců.

[133] Za rok 2020 bylo dle Českého statistického úřadu rozvedeno cca 21 700 manželství, viz zde: https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2020.

Závěr

Diplomová práce se zabývala tématem dědické nezpůsobilosti, podrobněji byla zaměřena na historický vývoj jednotlivých skutkových podstat a problematické aspekty, které vyplývají ze současné právní úpravy v OZ.

První kapitola měla uvést čtenáře do tématu a přiblížit obecně institut dědické nezpůsobilosti., který znemožňuje dědit konkrétnímu dědici po zůstaviteli. Dědická nezpůsobilost je upravena zejména v ust. § 1481 – 1482 OZ a obsahuje celkem čtyři skutkové podstaty, kterými jsou dopuštění se činu povahy úmyslného trestného činu, dopuštění se zavrženíhodného činu a dvě zvláštní skutkové podstaty vylučující dědickou nezpůsobilost manžela či rodiče. V první kapitole bylo objasněno, že práce se bude zabývat tzv. subjektivní dědickou nezpůsobilostí, která se v minulosti označovala přesněji jako dědická nehodnost. Dědická nezpůsobilost má pro dědice zásadní důsledky, nastupující v případě splnění zákonných podmínek ex lege, které spočívají ve vyloučení dědice ze zákonné dědické posloupnosti, případně pokud zůstavitel sepsal poslední pořízení, i z možnosti nabýt dědictví z takového titulu (to neplatí u tzv. zvláštních skutkových podstat). První kapitola tak odpověděla na výzkumnou otázku: Co je to dědická nezpůsobilost a jaké jsou její následky?

Druhá kapitola se věnovala první skutkové podstatě spočívající v dopuštění se úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu. Po seznámení s historickým vývojem následovala analýza jednotlivých podmínek skutkových podstat a konečně se práce zabývala spornými otázkami a judikaturou, zejména usnesením Nejvyššího soudu ze dne 29. června 2018, sp. zn. 21 Cdo 5238/2017, které bylo podrobeno kritice. Z výše zmíněného usnesení plynuly závěry, že dědická nezpůsobilost vzniká již naplněním skutkové podstaty a dále, že účinná lítost upravená v TZ je okolnost, která nastoupení dědické nezpůsobilosti vylučuje. Tyto závěry se pokusil autor vyvrátit, jelikož dle jeho názoru dědická nezpůsobilost může nastat až po smrti zůstavitele a účinná lítost nemůže vyloučit aplikaci první skutkové podstaty. Rovněž byl zaujat názor, že i právnická osoba může být na základě této skutkové podstaty dědicky nezpůsobilá a jejímu naplnění a nastoupení důsledků s ní spojených by mohlo dojít i po smrti zůstavitele.

Skutková podstata spočívající v dopuštění se zavrženíhodného činu byla předmětem kapitoly třetí. Tato kapitola kopírovala strukturu přechozí kapitoly, prvně tak byl předestřen historický vývoj a poté v převážné části byla věnována pozornost současné právní úpravě.

Obsah této části práce tvořila zejména judikatura, která se zabývala konkrétními situacemi, kdy se mohlo jednat o zavrženíhodný čin. U sporných otázek se autor věnoval pokusu zavrženíhodného činu nebo spáchání činu vůči neplatné závěti. V obou případech autor dospěl k závěru, že by dědická nezpůsobilost měla i v těchto případech nastat.

Kapitola čtvrtá tvořila výjimku a nezabývala se ani jednou skutkovou podstatou dědické nezpůsobilosti. Kapitola se věnovala prominutí činu, který dědickou nezpůsobilost způsobuje. Ono prominutí je upraveno v ust. § 1481 OZ a jde v současné době o velice spornou otázku. Shoda odborné veřejnosti nepanuje například na možnosti zastoupení při učinění prominutí, na otázce, zda je možné prominutí vztáhnout i na ust. § 1482 OZ nebo na konkludentním prominutí činu například sepsáním závěti a ustanovením nezpůsobilého dědice. Na všechny tyto otázky bylo v této práci odpovědno kladně, a to s odkazem zejména na odborné články, které byly k těmto problematickým aspektům napsány.

Zbylé dvě skutkové podstaty dědické nezpůsobilosti obsahovala závěrečná kapitola pátá. Ta byla po lepší přehlednost rozdělena na podkapitoly, které se zvlášť věnovaly nejprve dědické nezpůsobilosti manžela a poté dědické nezpůsobilosti rodiče dítěte dle ust. § 1482 OZ. Vzhledem ke skutečnosti, že v obou případech se v zásadě zcela jedná o novou právní úpravu, nebyla pozornost věnována historickému vývoji, ovšem o to více došlo k rozboru podmínek pro aplikaci současné právní úpravy. Zde bylo dosaženo závěru, že současné znění skutkové podstaty vylučující manželovu dědickou způsobilost, není dle názoru autora udržitelný, jelikož na základě aplikace ustanovení v jeho současném znění by mohlo dojít k situacím, které by byly ve zjevném rozporu s jeho smyslem a účelem. Autor tak předestřel možné návrhy de lege ferenda.

Práce dle názoru autora přinesla nástin možných řešení problematických otázek, které se pojí s institutem dědické nezpůsobilosti. Rozhodně však nejde o všechny sporné otázky, které se v souvislosti s tímto institutem nabízejí. Za pozornost by v budoucnu stála například první skutková podstata, konkrétně problematika spáchání činu povahy úmyslného trestného činu vůči sourozenci zůstavitele. Dále také, zda je v případě druhé skutkové podstaty nějakým způsobem omezena doba, do kdy může dědic zavrženíhodný čin zakládající dědickou nezpůsobilost spáchat. Dle současné právní úpravy může dědic čin zavrženíhodný čin spáchat kdykoli po smrti zůstavitele, skutečně má ale dědická nezpůsobilost nastat například po padesáti letech od smrti zůstavitele?

Závěrem zbývá pouze vyslovit naději, že problematické otázky dědické nezpůsobilosti v této práci nastíněné, budou podrobněji diskutovány v rámci odborné veřejnosti a odpovědi brzy nalezneme v judikatuře soudů či v komentářové literatuře, a to s přesvědčivou argumentací.

Seznam použitých zdrojů

Komentáře a monografie

1) DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ŠEŠINA, Martin a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, 969 s.
2) ELIÁŠ, Karel. Občanský zákoník: velký akademický komentář. 1. svazek (§ 1 – 487). Praha: Linde, 2008, 1391 s.
3) FIALA, Josef, KINDL, Milan et al. Občanský zákoník. Komentář. I. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, 866 s.
4) FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 648 s.
5) HOLUB, Milan a kol. Občanský zákoník: Komentář 1. svazek (§ 1 – 487). Praha: Linde, 2002, 735 s.
6) HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655−975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1256 s.
7) HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. Rodinné právo. 2 vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 400 s.
8) JELÍNEK, Jiří a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7 vydání. Praha: Leges, 2019, 1000 s.
9) JIRSA, Jaromír. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář, 1136 s.
10) KRČMÁŘ, Jan. Právo občanské V. Právo dědické. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 158 s.
11) LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 1088 s
12) LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 303 – 654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, 1057 - 2262 s.
13) MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol.: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654. Praha: Leges, 2014, 1234 s.
14) MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, 2064 s
15) PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, 3276 s.

16) ROUČEK František, SEDLÁČEK Jaromír, Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí. 1 vydání, V. Linhart, Praha 1936, 680 s.
17) SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. Dědické právo v praxi. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 377 s.
18) ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, 992 s.
19) ŠÁMAL, Pavel a kol.: Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 3632 s
20) ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. Trestní zákon. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1980
21) ŠČERBA, Filip a kol. Trestní zákoník. Komentář. 1 Vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 3376 s.
22) ŠEŠINA, Martin, MUZIKÁŘ, Ladislav, DOBIÁŠ, Petr. Dědické právo. Praktická příručka. Praha: Leges, 2019, 882 s.
23) ŠVESTKA, Jiří a kol. Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1375 – 2469 s.
24) TALANDA, Adam. Problematika reprezentace v dědickém právu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, 168 s.

Zákony

1) zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších právních předpisů
2) zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
3) zákon č. 117/1852 Sb., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění pozdějších právních předpisů
4) zákon č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský, ve znění pozdějších předpisů
5) zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
6) zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších právních předpisů
7) zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
8) zákon č. 99/1962 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
9) zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
10) zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů
11) Německý občanský zákoník (Bürgerliches Gesetzbuch)

Judikatura

1) Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka Liberec, ze dne 11. 11. 2005, sp. zn. 35 Co 949/2005
2) Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 10. 2. 1928, sp. zn. Rv I 983/27
3) Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 5. dubna 1921, sp. zn. Rv I 6/21
4) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2019, sp. zn. 21 Cdo 2432/2017
5) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2011, sp. zn. 21 Cdo 3909/2010
6) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2019, sp. zn. 24 Cdo 4761/2018
7) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. srpna 2018, sp. zn. 21 Cdo 5189/2017
8) Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 12. prosince 1997, sp. zn. 18 Co 60/97
9) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. září 2015, sp. zn. 21 Cdo 5543/2015
10) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. června 2021, sp. zn. 24 Cdo 106/2021
11) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. června 2018, sp. zn. 21 Cdo 5238/2017
12) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2873/2005.

Články

1) BEDNÁŘ, Václav. Dědická nezpůsobilost – jak je to s okamžikem naplnění skutkové podstaty. Bulletin advokacie, 2021, č. 12
2) BEDNÁŘ, Václav. K dědické nezpůsobilosti a jejímu posuzování. Bulletin advokacie. 2019, č. 12
3) HORÁK, Ondřej, OSINA, Petr. Případ Riggs. v. Palmer a jeho význam pro české (dědické) právo. Ad Notam, 2017, č. 1
4) HORÁK, Ondřej. Ke vztahu prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost a vydědění pro dědickou nezpůsobilost? Ad notam, 2022, č. 2, 19 s.
5) HORÁK, Ondřej. Poslední pořízení jako výslovné prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost? Ad notam, 2019, č. 1
6) PÚRY, František, ŠÁMAL, Pavel. Trestní odpovědnost v souvislosti s rozhodováním kolektivní orgánu. Právník, 2013, roč. 152

Elektronické zdroje

1) Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku, konsolidované znění [online]. Praha. 3. února 2012. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZkonsolidovana-verze.pdf>

2) HOEREN Thomas, HK-BGB/Thomas Hoeren, 5. Aufl. 2007, BGB § 1933, [online]. Dostupné na <https://beck-online.beck.de/Dokument?vpath=bibdata%2Fkomm%2FSchDoeEbeKoBGB_5%2FBGB%2Fcont%2FSchDoeEbeKoBGB.BGB.p1933.htm>

3) Nejvyšší převaha zemřelých nad narozenými od roku 2000, [online].czso.cz, 22. března 2021. Dostupné na <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2020>

4) Výzkumná zpráva Fakulty humanitních studií a Sociologického ústavu Akademie věd, vypracovaná Blankou Nyklovou a Danou Moree. Dostupné na: <https://fhs.cuni.cz/FHS-2587-version1-nasili_na_zenach_v_souvislosti_s_covid_19.pdf>

Abstrakt

Diplomová práce se věnuje jednotlivým důvodům dědické nezpůsobilosti, které jsou zakotveny v ust. § 1481 a 1482 OZ. Konkrétně se zaměřuje na jejich historický vývoj a v rámci současné právní úpravy upozorňuje na některé problematické aspekty a snaží se nabídnout možná řešení. Práce je rozdělena do pěti kapitol. V první kapitole je čtenář seznámen obecně s dědickou nezpůsobilostí a jejími následky pro dědice. Další kapitoly se věnují čtyřem skutkovým podstatám. Výjimkou je kapitola čtvrtá, která pojednává o prominutí činu zůstavitelem. Jednotlivé kapitoly jsou v zásadě vždy koncipovány tím způsobem, že začínají obecným úvodem a historickým vývojem skutkové podstaty. Poté následuje rozbor podmínek pro aplikaci dědické nezpůsobilosti a pozornost je věnována zejména sporným otázkám, které v této souvislosti vyvstávají. Kapitola je vždy zakončena krátkým závěrem, v rámci kterého jsou shrnuty odpovědi na otázky v kapitole řešené.

Summary

The diploma thesis deals with causes of incapacity to inherit, which are enshrined in Sections 1481 and 1482 of the Civil Code. Specifically, it focuses on their historical development and draws attention to some problematic aspects within the framework of current legislation and tries to offer possible solutions. The work is divided into five chapters. In the first chapter, the reader is introduced to general incapacity to inherit and its consequences for heirs. The next chapters are about four facts of the cases. The exception is chapter four, which deals with the forgiveness of an act by the testator. In principle, the individual chapters are always designed in such a way that they begin with a general introduction and the historical development of the facts. This is followed by an analysis of the conditions for the application of hereditary incapacity and attention is paid in particular to controversial issues that arise in this context. The chapter always ends with a short conclusion, which summarizes the answers to the questions addressed in the chapter.

Klíčová slova

Dědické právo, dědická nezpůsobilost, důvody dědické nezpůsobilosti, dědic, zůstavitel, čin povahy úmyslného trestného činu, zavrženíhodný čin, pominutí činu, dědická nezpůsobilost manžela, dědická nezpůsobilost rodiče, historický vývoj, problematické aspekty.

Keywords

Law of Inheritance, Inheritance Incapacity, Causes of Inheritance Incapacity, Inheritor, Testator, Act with Characteristic of Intentional Crime, Contemptible Act, Act of Forgiveness, Spouse's Inheritance Incapacity, Parent's Inheritance Incapacity, Historical Evolution, Problematic Aspects.